

700278

(3. pild.)

Hlaðpik: Aunlaug is Fjallan.
 lev., torubla af elvö 36
 hlaungu lev., P₁(48.), P₄
 (50), Q₁(51), Q₃(53), R₂₋₃
 S₂₋₃, T₁, T₄, L₁, s a
Futala's hlaungu level. —

Fives Könyv

Fiveknek és Fáknae nevékről
 termékeikről és hasznokról,
 irattatott és szörörtetett Magyar
 nyelven, az fő Doktoroknak
 Dioscoridesnek és Matthis,
 "husnak böltés vasokból

Beythe Andras

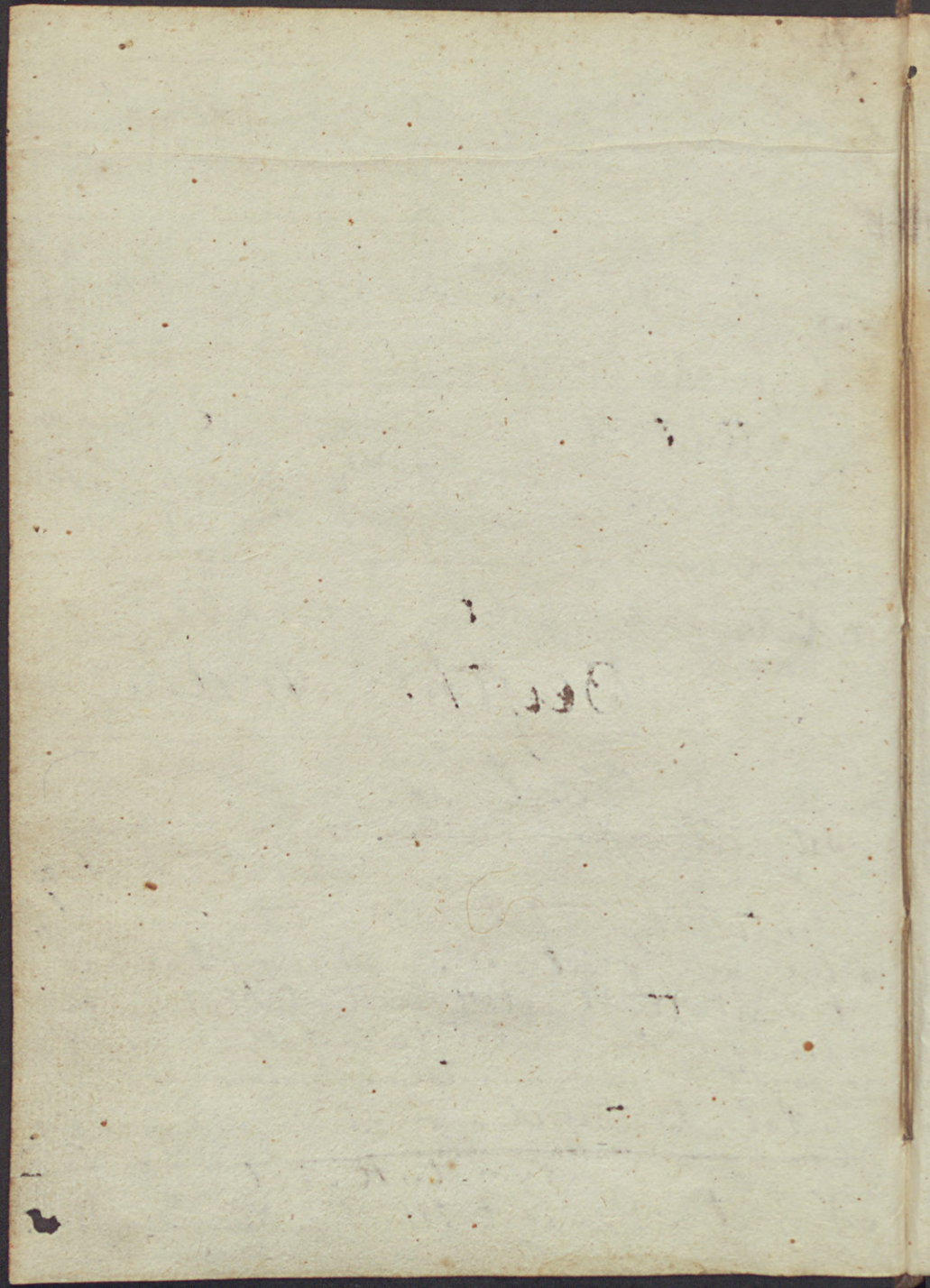
által

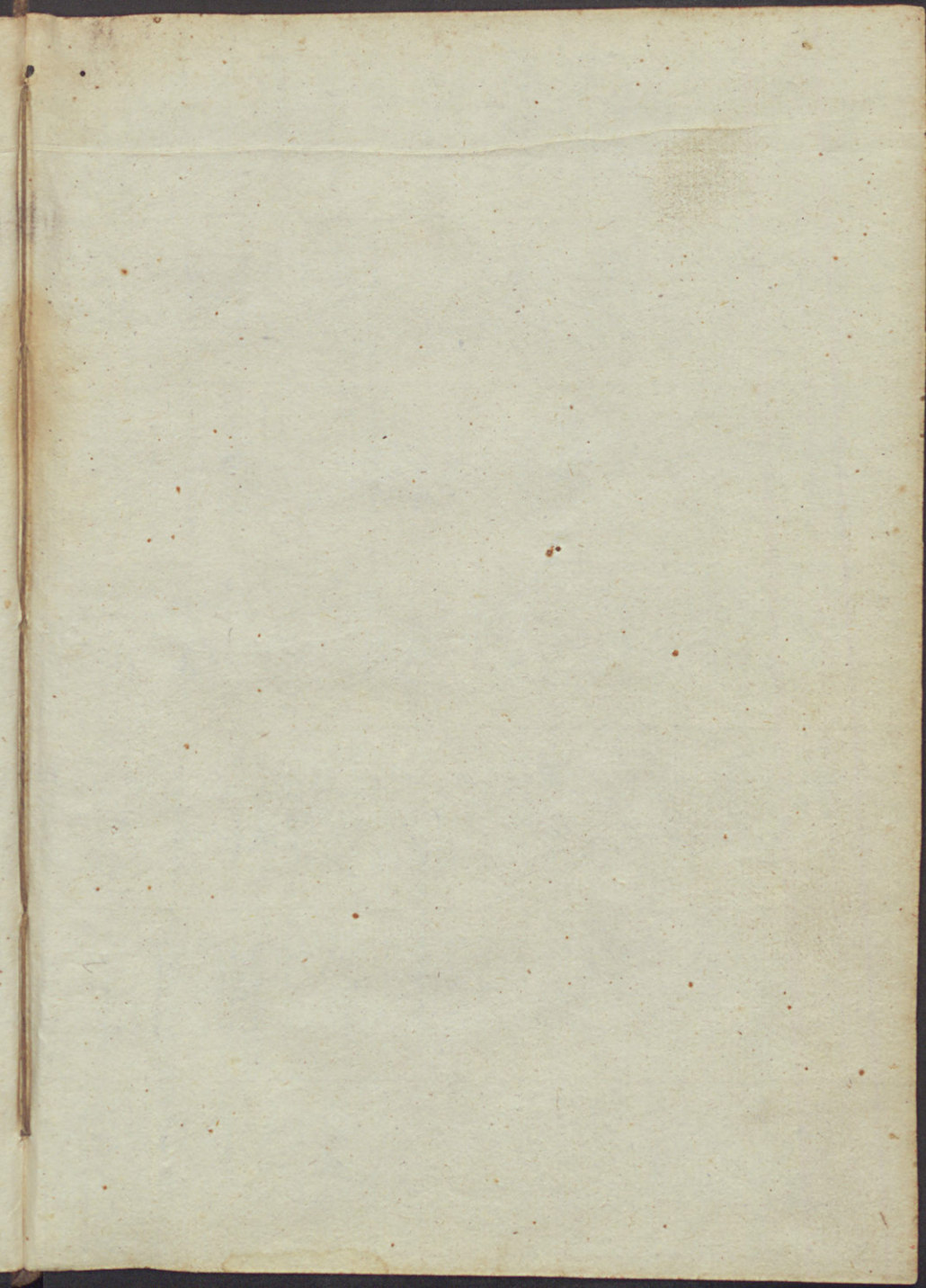
Ucc. 38.

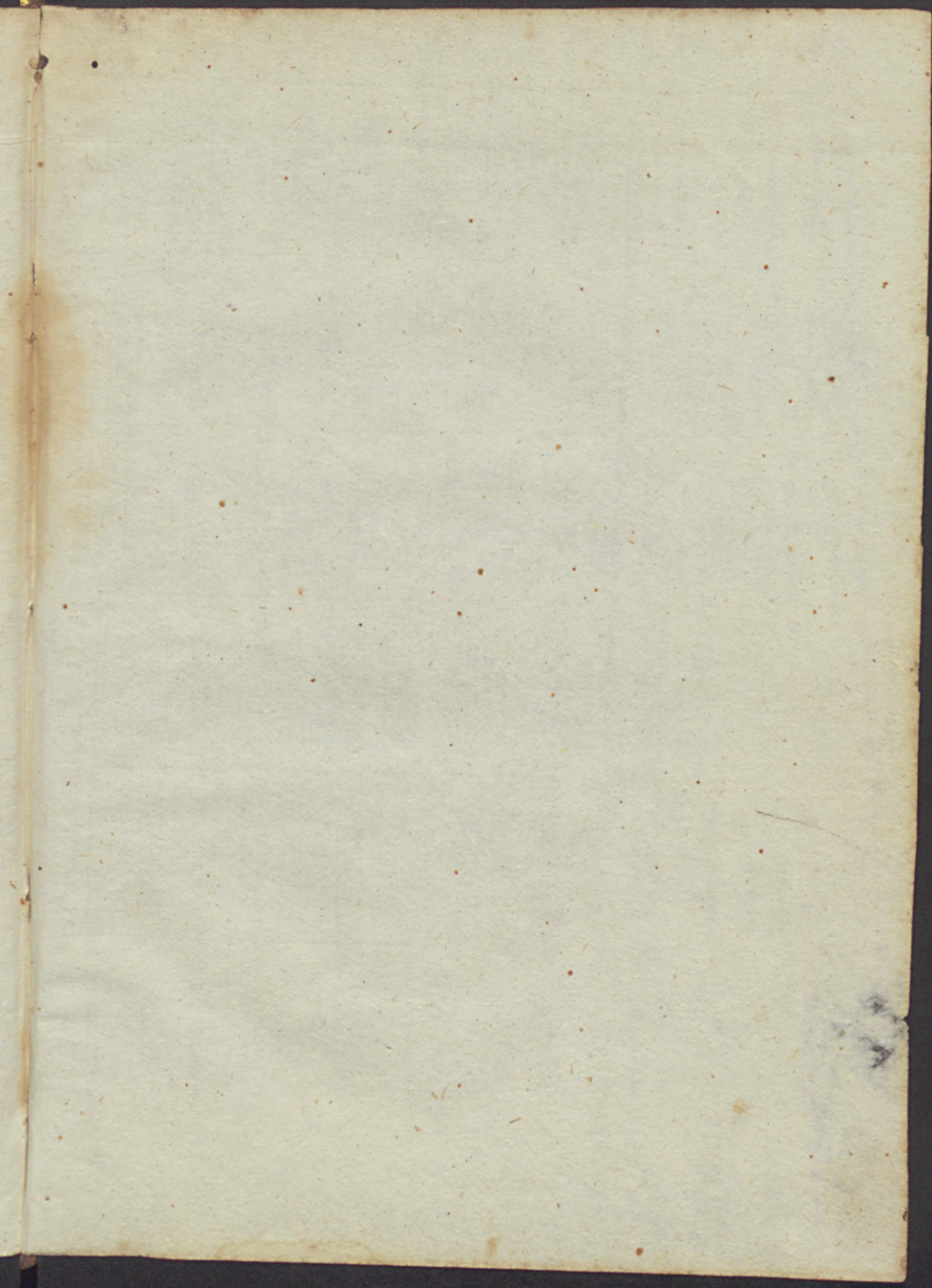
.. Istentől nagyon minden orvosság, mely
 a Királyoktól veszem ajándékot: Az orvos
 Doktorának aró tudományja főmagasozal,
 "lye aró fejet: ez ar Nagysayagsaknac
 tekintettyék előtt megtisztítotték. Az
 "főszézes iten föliből teremtötte az orvos"
 "sagot, melyet ar értelmes ömbör nem
 "ntal: tisztölyed az orvost ar sikerseghet.

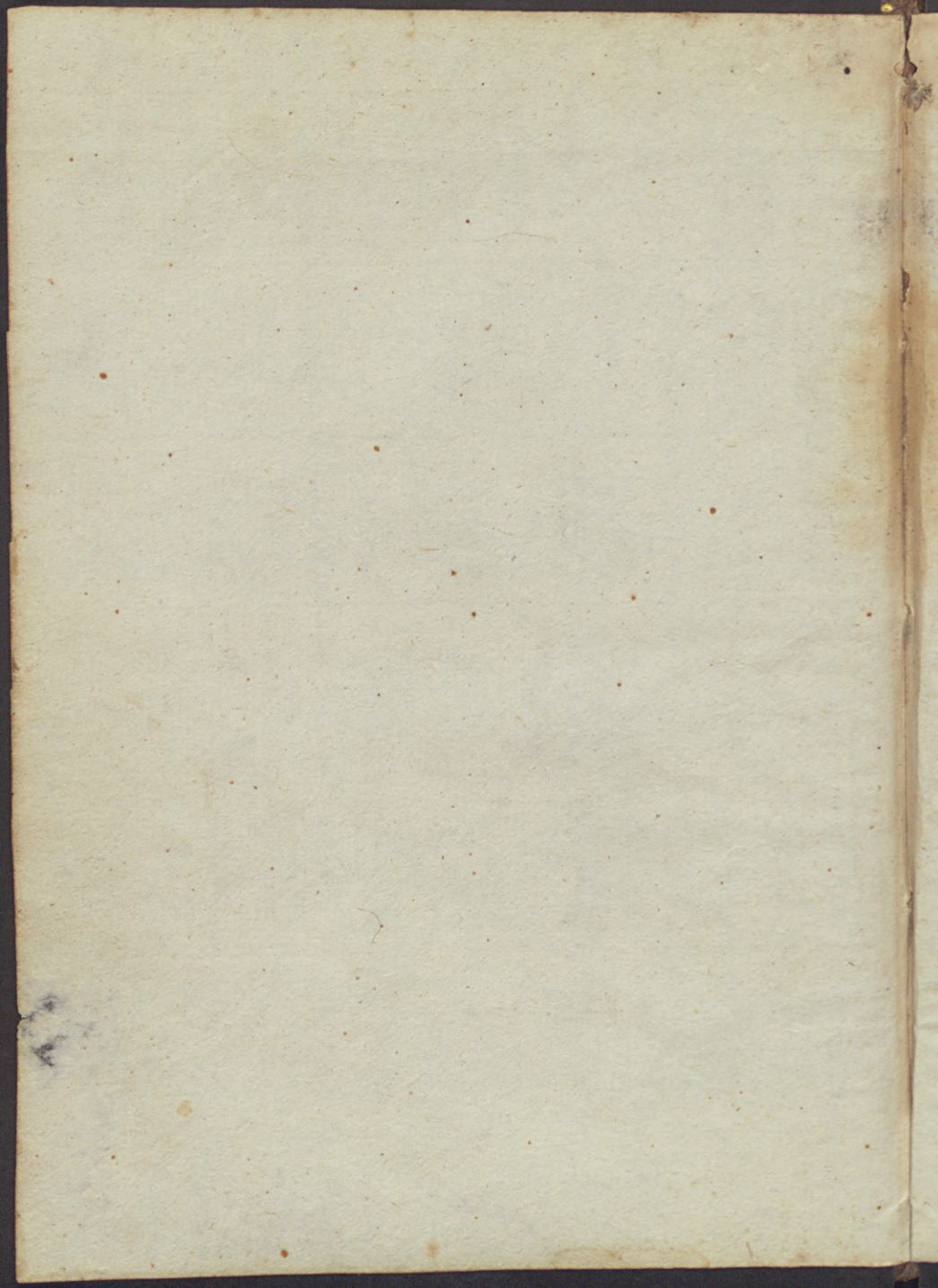
nyomtatott

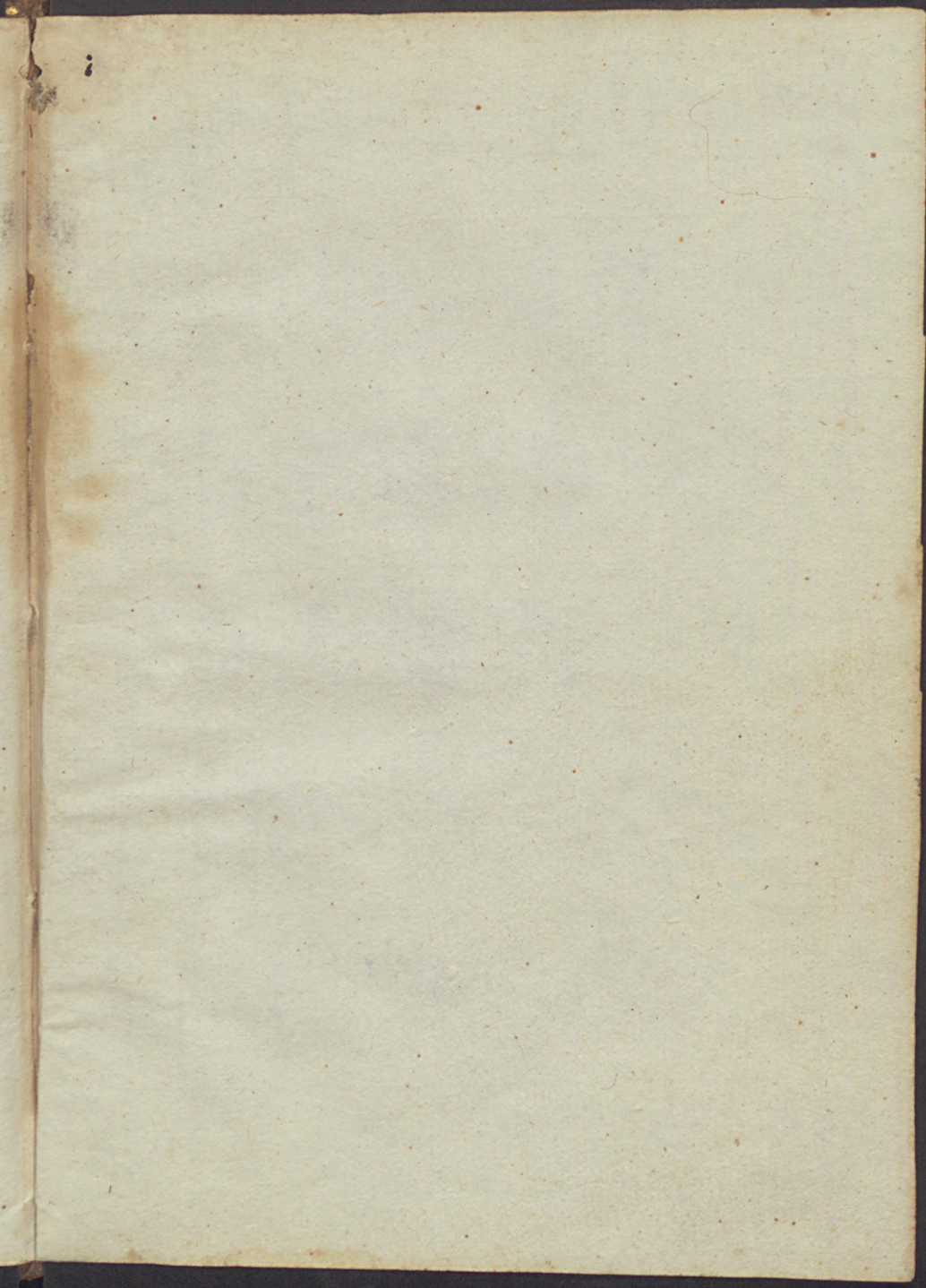
Nyomet - Uvvarat Manlius János által 1595.

10/391-1955. 02

ban való bolondoskodait gyogit. Ezön nazna
ha az maguat, gyömltsfeivel öue meg főzöd, izod
fargafagot gyogit ha borfal figeuel, az gyökeret
borba főzöd.

Ezön gyökeret haborbán főzöd, ver hast gyogit,
vizéletöt el indit. Nyersen ne ed gyakran ha-
nem olañjal, eczöttel: főue igen io, nem art az
gyomornak.

Igön io az gyökeret meg hasogatñ, törñj,
borbā főznñ, es az ki menyült kezre labra kötñj.

Io az hagamazban feküdketis vele ketñj.

Ha eczötben főzöd, izadat vele mosod, igen io
fog fajás ellen.

Ha meg töröd az spargat olaiban, es meg ke-
nyed vele magadat, az Mehek meg nem chñpnek.

V T I I F I I N E K.

Nevezetij.

Deiakul. *Plantago*, *Arnoglossa*, Magyar-
rul, Vtñ sñu, Barany nyelu.

Termeszeti.

Szarazto es hideghjtö természetűiek az vtñ sñu-
vek: nemellñknek hegyös az leuele, nemellñknek

F I V E S K Ö N Ö V .

Haznáj,

Az gyenghe levelet az vtñ fñvnek, ha soua eczöttel özue főzöd mint egy Paret, es vgy elzöd has faiaft, tekerö chömört, ver hast gyogit.

Ezön hazna az maguanak es poranak ha izod.

Ezeknel iob az vize, ha vizet vezöd, haznal ver pököknek, ver vizellöknek, elaszot szarat em bööröknek.

Ha harmat törz meg az gyökereben, es meg főzöd borban, harmad napñ hideg leest gyogit

Ha negyet főz meg, negyed napig valo hidegöt gyogit. Ha vizet vezöd es azt izod az hideg reiad iöuefe elöt, igen io.

Havñ korfagot meg allat, mindön belső beteg segöt gyogit. Ezön hazna az fachart leuenek, ha gyakran izod:

Hagymazt, fey faiaft az vize meg gyogit ha az homlokodat kenyöd vele: Zöm faiaft, dagadaft az vize gyogit. Siketsegöt fñl faiaft gyogit, ha az fñlben bocharod.

Az szaiadat, torkodat gyogitya ha az vizeuel mosod Lepet, raztot, gyogit az vize: farkas seböt, rothat kelest, szömölitföket, tüzes fakadaft meg gyogit.

Azembör czombya közöt valo töz es fakadaft, kelest

FIVES KÖNÜ . . . 28

Kelelt meg gyogitya az vize, ha vele mosod es az
fjueuel köő zöd.

Ha az Menydörgő fjuel őzue elegjtöd az vtj
fjü vizet, tüz es merges Antal tüzet, orbanczot
gyogit. Ezön víz az Sultis meg fakaztya, es el
ozlattya.

Az vtj fjü minden dagadafok el üzefere io.

VIZI VTII FIIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Plantago aquatica.*

Magyarul, Vtj fjü.

Termezetij

Az vizi vtj fjü melegjtöd es szorito terme-
zetö.

Hasznaij.

Az vizi vtj fjünek az gyökereben, ha tizen
ket penz nyomonit borban meg izol, igön io Bē-
ka es egyeb merges allat ellen.

Ha kik amaz aluto opiomot vettek, aztis ki
vetteti. Has fajas ellen io ha meg fözöd az vizet,
ha gyakran izod, köuet ront.

Ha porlod auagy reia kötöd az azzonyembere

25. Mai 28. Oct. is M³ Nov. Saha Se Vagay ^{ba}
es mer estendöt nem h utanna

ha víz köntöget mutat, tekerlyenek, keletkezik rakász,
ha az sűjvet reia kötőd.

Dizno haial ha özue törőd az levelet es gyökere-
ret, io kele vent es gelyvat velekötőnj.

FEKETE MENTANAK

Nevezetij.

Deiakul, *Sisymbrium*, Magyarul, fekete menta,

Termezetij

Meleghtő es igen szarazto természető.

Harom fele fekete menta vagon, Kerti, mezei
es vizi. Az vizi mentat, kit lo mentanak is hívják,
ha meg szaraztod, szarazto természető: de azis-
gyan igön meleghtő. Ha kedig zöld az vizi men-
ta, keuesbe meleght es zarazt.

Hasznaij.

Az fekete mentat ha főzöd borban, es vizet ve-
zöd, gyakran igyad, vizeletöt indit, de az zeme-
röm testötis meg kely benne főroztenij.

Ha az ki fachart vizeuel mosod az zömöt gya-
kran, vizketegöc gyogit, vilagosit, a prolek ha-
lyagot el üz.

Ket es egy poharral meg melegítet benne, es valami keves fa olaitis bochyataz bele, igen io azoknak az kik nem zilhetnek.

Ha meg töröd az leuelet az kakichnak auagy Diznokeknek, az heu gyomorra kötöd : auagy ha az forgo chyontnak az chípöben heusege vagon, kösd reia es igen io. Az közüenyös labatis io vele kötözni. Az hideglelőknek io az vizeuel fele iöket kenni.

Ha az zömöd heian volo zört mosod gyakran az vizeuel : az zömröl el hulattya az zört.

Az gyökere igen io mergös allat harapasa ellen.

N A P R A N E Z Ö F I I N E K
AVAGY CICHORIANAK.

Neuezetij.

Deiakul, *Solsequium, intibus, cichorium,*
Magyauri, Napra nezöfiv, Cikoria.

Az mezei Cikoria ket fele : Az eggőknek mint az konkolynak kek viraga vagyon, az napusan fordul, ez az *Solsequium* auag *heliotropium.*

Az Magyarok, katang koronak kñuiak.

Az mafiának az viraga feier zabafu, az nem föltöb terület el, az retekön es zanto földekön teröm,

F I V E S K Ö N Ő V.

ezt híjviak Cichoriauak auagy Endiuianak az Pas-
tikariufok.

Vagyon kert beli Cichoriañs, Salataiul ezik.

Termeszeti.

Az erdei es mezei cikoria hideghító es zarazto.

Az kertj híjdeg hitó, de igón nedues, mind az
kettő zorjto.

Haznai.

Ha meg főz akar mellj k cikoriaban egy marok
kal, borban: az sart, minden enyues nyalat, ki vi-
zón alol emberbül.

Ha az magvat meg töröd es meg izod borban,
hideg lelefről io:

Az riben vizi korsag vagy on io az cikoriak-
nak leuelet es gyökeret főznj es melegön meg in-
nija, az Maiat es veset tiztityak.

Ha kedig vizet vezöd igen haznos innija az
gyuitouan hideg ellen.

Az leueleit, zarait es viragit, kelesre es dagad-
dasra igen io kötñ. Haznal közuenyös embör-
nekis. Fey fajafurlis io.

Az gyermököknek hafat meg gyogitya ha meg
dagadot. Az vize io kelesre es sebre: minden fe-
le dagadast vele mosuj igen haznal.

Pokol var es keleuen ellen io az vize, ha vele mosod es kötöd.

Az kinek homalyos zöme vagyon, annak is igen haznos: mert az zömnek dagadasat meg gyogitya es vilagositya az zömöt.

Az mezeij cikoria meg oltya az zét Antal tüzet, az gyomrot erölsiti ha ez ötben ezöd, igen io az gyomorra kötnij.

Az ki liduerczös es az magua el fut, elöfik, ege minden nap Rutaua! eggyüt, meg gyogitya. Buia! sagot meg olt, chak elyuele.

T Ö K N E K,

Nevezetij.

Deiakul, Cucurbita, Magyarul, Tök.

Termeszetiij.

Noha három fele az tök, hozzu, kereded es lefüggö: de mind az által természetök mind egy, mert az tökök nedues es hidegh természetüiek.

Haznauj.

Mikor az azzonijallatokon havi betegseg vagy, nem io az Tökhöz mennijök, mert meg rothadnak. Az köz tököknek leueleit ha meg töröd es az harmokra kenyöd, az legyeket es dongho bogarakat el üzik tülö.

F I V E S K Ö N Ő V.

Ha az azzonjallatok chyöchij hõz rakiak az
tõk leueleit, az teiet ki zaraztya.

Ha olaiat vezõd az Tõk maguanak io az hie
deglelõknek faio feiõket vele kennij.

Az hamua zõmerõm testõn valo sebõt gyogit,
Az Tõk zeletõknek ki fachart leuet io Rosa
vizzel az faio filben erzetinj.

V G O R K A N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Cucumis vel Cucumer,*
Magyarul, Vgorka, Buborka,

Termeszetiij.

Neduesitõ es hideghitõ.

Haznâij.

Az hasnak es gyomornak haznal vele elnij, meg
hñuesit, vesenek haznal, az orrodnak zaglafat he-
lyere hozza.

Ha az maguat teyben meg izod, vizeletõt indit
es az veseket meg tisztitya.

Az Vgorka leueleit borban io kennij az eb has
rapasara.

Az

Az zeletit io kötőnj az kichin gyermekkek fe-
iere ha heusegők lezón.

Könyuező zömökētis gyogitnak, ha az home-
lokokra kötők.

Az ki fachart levet es maguat elegich őzue li-
tel, zarazd meg az nap fenyen, es ha orczadat ve-
le kenyőd, meg zepiti.

Az gzökereben hat penz nyomonit meg za-
raz tua ha mez es vizrül izod, okadnj kezorit.

Mezzel io magoktul költ sebökre kennj.

D I N N Y E N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Melopepo*, Magyarul, Dinnye.

Sok fele Dinnye vagyon:

Melopepo viridi carne, zöld czapa dinnye.

Melopepo cutaceus, Bor heyu dinnye.

Melopepo coronatus, Eör varj dinnye.

Termezetij.

Hideghjto es heusegössen neduesito.

Haznáj.

Az Dinnye maguat io ennj azoknak es innja

F I V E S K Ö N Ű V.

az kiket kű bant. Ha az gyomor iol meg neme
meztart. Ha kellettnel többet ezik embőr ben
ne, azis artalmas, mert erőiteti az okadafra: es chak
cholerauagyfart chűnal, vndok nedues nyala
kat, ha iol meg nem emeztheti az gyomor.

G Ö R Ö G H D I N N Y E N E K.

Neuezetij.

Deiakul, *Anguria*, Magyarul Görög Din
nye, Tök dinnye.

Termezetij.

Hűdeg es nedues természeti vagyon.

Haznauj.

Igőn haznal az görög Dinnyet ennű azoknak,
kikőn gyűntonan hideg vagon es igen zoműhoz
nak: az fölőrtet valo nedvellegőket meg gyozi, es
az hast nem erőltetű hanem lagyan tartya.

Szoműhsagrul igen io.

Eőztöver es zaraz embőrök zabadon elhetne k
vele, mert nem erőlteti őket.

Mentűl melegb tartományban teröm, annal
iob az görög Dinnye.

F I V E S K Ö N Ő V.
S A L A T A N A K.

42

*X*evezetij.

Deiakul, *Lactuca*, Magyarul. Salata.

*T*ermeszeti.

Sok fele az Salata, nemely feies Salata, nemely fodor, nemely teies, nemely hozzu leuelü, keserü. Vagyon erdei es mezei salata is.

Hideghitö, lagitö az salata, az meghevölt gomrot hidegiti. Chyömört, etel vialast el üz, igön alut, az buifasagot mint egy Ruta meg enyhiti. Mentül gyengeb, annal iob az Salata.

*H*aznaji.

Az feier fodor. gyenghe Salata az heu gyomrotha ezöd gyakran meg gyogitya. Daikanak teiet beueti, hasat lagitya az Colikafnak.

Ha gyakran ezöd az Salatát, azt mongyak hog vegre vak ka tezőn.

Ha kinek az magua foly. főzd meg az salatát es Rutát magostul vízben, es ad innija mindennap, meg gyogyul.

Ha igen buya természetü az azxonijallat avagy az ferfiu, agy Salatát es Rutát enni mindennap, es nem kivankozik az buifasagra.

Hakik

F I V E S K Ö N Ő V.

Ha kik nem alhatnak, hanem bolondoskodnak
auagy hagymazban feküznék, gyakran főzd az
Salatat es az Diznökeköt pareiul, el aluttya.

Imeg az MaKnak es az Salatanak leuelet parold
az vak zömere, el aluttya az embört.

Ha az Salatat az hideg lelök gyakran ezik, meg
gyogyulnak.

Az Salatanak zöld leuelet kösd az faio feyre az
vizeuel mosd az feiet, feynek es gyomornak min-
dön heuseget meg gyogitya, de poztot kely az vi-
zeben martanij, azt kely feiere tennij. Törd özue
az Salatat, arpa liztel auagy malom porral, min-
dön tűzes dagadaft meg enhit, söt az zent Antal
tüzetis meg gyogitya.

Ha az Salata gyökeret megh töröd, az Rigyo,
Scorpio, auagy Pok harapafat meg gyogitya.

Dagadot zömöt mos az vizeuel es meg gyogul.
Sirupotis io chinalnij az erdeñ keserü salatabul.
Imigy kely kedig chijnalnij.

Fachary leuet az leueleböl az Erdei Salatanak,
vegy hozza ökör nyelunck viragat, Melisatis auag
mezgantsot, edös salatat, apro boitoriant, fodor
kerti salatat, napra ne: öfijuet es ezöket egy irant
föld özue kut vizben, zürd meg, ves tizta mezet
egy funtot bele. Ezt minden gyulazto heusegh,
mainak heusege, hideg leles ellen io innija. Söt az
kinck

Kinek mellye fai, auagy maia, igen io ezt innia
gyakorta.

Keserű Salatat gyakorta ennij, buiasagot meg
állat.

M V S T A R N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Sinapi, Eruca, Magyarul, Mustar.*
Sokfele: Eggűk kerti Mustar, az masik mezeij, az
harmadik erdej mustar, Reptze neue.

Termeszeti.

Meleghűtő es zarazto mindenik fele Mustar.

Haznauj.

Ha gyakran elz az mus tarral, föl inditja ferju
lagodat, mint az bors frju az tehen hullal főue: viz
zeletöt indit, has tekereft es faiaft gyogit.

Ha borban meg főzöd az maguat es azt izod,
Scorpio, kigyó harapás, es merögh ellen io vele
elnij.

Ezön ital, melynek es zivnek faiafat el vezi, hu
rutot gyogit, minden nathat ki üz feiedből.

Igen io azzu korlagosoknak, sargasagotis gyogit

F I V E S K Ö N Y V.

git. Merőghellenis haznal innija.

Az maguat ha eczöttel őzue törőd, az testre kö-
tőd, himlot, varat es kozt gyögít.

Ha az maguat vizzel őzue törőd, es liztel őze
ve chynalod es az torok dagadafra, nyak chyap-
nak le, zallafara mosod meg gyogitya. Ezön ora-
vassag Raztot es farlabat gyogit.

Ha mezzel őzue törőd az mustar magot az nje-
lő hajat es kozt meg gyogitya es az töröt kek varas
helt el törli.

Föld meg az Mustar gyökéret es maguat bora-
ban, kösd az körözt chyontra es testre, őzue for-
raztya.

Az mustar vize auagy ki fachyart leue az fötit
zömöt meg vilagositya.

H A I D I N A N A K, *az az*
Pohánla Nevezetij. Kassa, Jászok.

Deiakul, *Ocimum careale*, Magyarul. Haidina.

Termeszeti.

Meleghtő es fel rez zerint hideghitő.

Haznauj.

Ha ki földöttes el az haidinaival, zömenek artala-
mara

mára vagyon, mert az fenyet el vezi, hafat lagit, fohazkodtat, vizeletöt meg indit, teiet ki hoz, de nehezen emezthetnő meg. Tidőnek dagadafarul haznal, ha eczöttel auagy Rosa vizzel ozue, Ke-
nők vele:

Tengörkigyónak es Scorpionak harapisa ele-
len ű magais io.

Ha borban meg főzöd az haidinat io zöm faia-
frul. Az fachart vizenekis ezön az hazna.

Az maguat innőja io far ellen. Ha ki orraban
vezi ptrüzenteti.

B A S A L I C V M N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Ocimū odoratum vel caryophyllatū.*

Magyarul, Basalicum. Io es draga sőju, szek sőju
szagu, nem igön zöld, hanem feier zínű.

Termezetij.

Meleghejtő természetű az Basalicom, azert az
tidőben es az zonyembernek matraiabá valo nyaa-
las torhat es enyves nyalat, tiztit,

Haznaij.

O 2

Mint

F I V E S K I Ö N E W I T

Mint az Maiorana es Rosmarin, ıgyaz Basalicomis ıgön ıo etökben ha meg szaraz tod es porra teződ. Tñk monyban es tehen husban ıgen ıo.

Ha az forratlan edös borban vetöd, mind főtigh ıo zagu lezőn. Ha kedig feier borban meg főződ az Basalicumot, fuladast, nehez lelögzetöt, hurutot gyogit, vizeletöt indit, az zonyembör ha vñ korfagat meg inditya, ha gyakorta ızza estue es reguel.

Az Basilicom maguat vesd borban, had allyom benne egy napig, szinten feier, vizü leue valtozik, mint egy enyv: ezzel kend az nyelvnek dagadasat, aiaknak hasadasat, es az sok zömölchyt, auagy az melyben valo kehös fökelyöket, Ma ynakis fökelit gyogitya.

Az magvat s-akar az vizet ha ızod, szñvedet erösıiti: görtföt, tagok zakadasat, aprolek Gutta ütést, es korfagot el üz.

Ha az zöld leuelet homlokodra kötöd, auag az vizeuel homlokodat mosod, reghñ fey faiaft meg gyogit.

Ha kedig embört parlaz es föröztez vele, az meg hidegült gyomrot meg meleghiti es az vizeletöt inditya.

Ha az vizeuel feiedet kenyöd, hidegit.

Az verös dagat faio zömöt ıo vele mosnñ, reia kötnñ

kötnj. Feynek, melynek, es egyeb tagoknak me-
legb dagadasat io vele kötnj.

Az maguat az Basalikomnak ha borban meg-
izod, kigyó, Scorpio harapást gyogit.

M I S E G Y E R T Y A.

Nevezetij.

Deiakul, *Candela regia*, *Orobanche*, Magya-
rul, Mife gyertya zabafu, köver, sarga viragu, az
gyökereinek egy vñni temerdöksege vagon.

Termeszeti.

Szaraz es hidegh természetü.

Haznauj.

Mint egy pareyt io meg főznj es meg ennj,
mert azt tartjak hogy iol emeztet.

B A K S Z A K A L N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Barba hirci*, *Tragoponon*, Magya-
rul, Bak szakal : az viraga mint az Ketske baknak
vgyan zörös, feier es sargha.

Tera

FIVES KÖNÜV.

Termeszeti.

Ez fű, meleg es nedues természetű.

Haznáj.

Igön io főueis, nyersennis ennő, Salata modra eczöttel. Ha az teteiet meg zedőd Pinkősd háua-
ban. igön io az hagymazban feküűő embőröknek
annak kifachart leuet innőja. Az meleg gyomrot
meg hivőfsiti: mellyet, veset, maiaat tiztit, az kü-
vet rontya.

TIK TARANAK,

Nevezeti.

Deiakul, Ornitogalum, Magyarul, Tűktara.

Termeszeti.

Meleghítő es neduesítő természetű.

Haznáj.

Az gabonak közőt teröm, kenyerral főzik őz-
ue es vgyezik. Az gyökeret mind nyersen, s-mind
főuezik. Ver has ellen io, hus leuevel ennő.

Variu Borsonak
Nevezetij.

Deiakul, *Aphaca*, Magyarul.
 Variu borso.

Termeszeti.

Szorito természeti vagon az Varyu borsonak.

Haznauj.

Az mezőn terőm, magasb az Lentsenelgyeno-
 gebbek az leueleñ: az hiuelkők raita nagyobbak
 mint sem az lentsen, melyekben három avagy negy
 fekete magok vannak, kissébbek az lentsenel. Ez
 magok ha megh sítetnek, avagy pörkölretnek,
 az gyomornak es az hasznak folyasit meg allata-
 tyak. Ha Lentse modra megh főződis, haza-
 nal.

P A R H A G Y M A
 N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Porrum*, Magyarul Par hagyma.

Tera

FIVES KÖNÜV.

Termezetij.

Meleghtë az par hagyma.

Haznaij.

Artalmas neduellesgöt nemz, izonyu almakat zöröz, viz eletöt indit, az hasnak haznal, az zöma nekart, hozamokat ki hany, sebös veseknek artalmas.

Az par hagyma haiat tengör vizében es ec zötben főzd meg, es az azzonijallatok mehenek be zorulafara igön haznal.

Eözd meg ketzör, kilömb kilömb vizben es az vtan híjuöfich meg hideg vizben, edösse lezön.

Az magua erös es zoritö termezetö.

Az par hagyma maguanaK ki fachart leue tömiényel es Mannaval özue, orrod veret meg allattya: zerelömbre göriezt, melynek faidalmira io kennij.

Az par hagyma leuet mez bē innija es reia kennij, haznal oktalan allatoknak harapafarul.

Ha Rosa vizben az fíjlben chyöpögetik, az fíjlek faidalmat el vezi.

FEKETE HAGYMANAK.

Nevezetij.

Deiakul

Nevezetij.

Deiakul, *Cepa ascalonica*, Magyarul, Mo-
gyaro hagyma.

Termezetij.

Melegghető.

Hajnaij.

Ha kinek mellyed az zöre, haia es szakala, törd
meg az mogyaro hagymat es kend vele.

FOK HAGYMANAK.

Nevezetij.

Deiakul, *Allium*, Magyarul, Fok hagyma.

Termezetij.

Igön melegghető természeti vaçon: hasadat meg
haboritya, gyomrodát el zaraztya, zomísfagot
zöröz es zómódnék art.

Hajnaij,

Viperahigyok harapasi ellen io ennij az fok
hagymat, bort kely reia innij.

F I V E S K Ö N Ő V.

Ver folyas ellenis haznal.

Di hős allat harapafatis kenyhech vele.

Ha vton iarz es kilömb kilömb fele vizet izol,
ne felyazon hogy artfanak ha fokhagymat ezöl.
Szodatis helyere hozza es meg tiztitya.

Ha meg sütöd, reghi hürutrol io ennöd.

Ha elz vele, vizetöt indit, ereket nñlatkoztat.

Vizi betegsegben valoknak is haznal.

K I G Y O H A G Y M A N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Allium anguium*, Magyarul, Kigyo
hagyma.

Termeszeti.

Meleghtö.

Haznauj.

Az Doctörök semmi orvosságban be nem ve-
zik, nemis irnak haznarul. Szinten olyan mint
az fok hagyma, de az leuelei feketeuel tarkak.

T O R M A N A K.

Neuezetij.

Deias

Deiakul, *Nasturcium, syluestris Raphanus*,
Magyarul, Torma.

Termezetij.

Meleg és zarázto.

Haznauj.

Az Torma, vizeletöt indit, purgal, követ ront,
mayat, lepet, veset tisztit.

Ha olajjal ezöd az Tormát, merget ki úz.

Ha mezes vízben főzöd, és izod az Tormát
gyakran, fuladast, enyves nyalat, taknyot ki tisztit,
hurutast gyogit.

Ha Ketske teiben főzöd az Tormát, az mëllyede-
nek minden fajafat meg gyogitya.

Az, ki fachart leue, fogh fajafat gyogit : varat,
fakadast, vizeletöt gyogit ha mosod vele : az fey-
nek kozzat el vizi ha mosod vele, dagadastis meg
lagjt. Az testben lüt vasat, ki vonyza,

Szent Antal tüzet és az fenet meg allattya, ha
mosod vele.

Röbögö nyeluet és Guttaütest az maguanak vi-
ze meg gyogit ha meg töröd auagy ragod.

Ha nyeluedet mosod vele, prü zögést indit, el
baggadot betegöket föl sörkent ha az orraban
fuvod az vizet, auagy az magua porat.

FIVES KÖNÜV.

Az fñl mellet költ keleuent megemezti, ha az maguat eczöttel özüö töröd, es az dagadafra kötöd.

PASZTOR ERZE. NYENEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Bursa pastoris, pera pastoris,*
Tblaspi. Magyarul: Paztor erzenye.

Termeszetiij.

Hideghűtő es zórito természetű.

Haznaiij.

Az zaráz leuelet ha vörös borban főzöd, vagy eső vizben, melyben az tüzes aczelt meg oltotak, has folyast meg allat, az ki vert vizellik, meg gyógyul, az z onnyember veret meg allattya, minden bellő betegsegöt gyógyit. Ezön hazna ha vizet vezöd, es azzal sokzor elz.

Ha az paztor erzenyenek ki fachart leuet az orrodban ziuod, meg allattya az orrod vere iarasat es seböt gyógyit.

KESERÜ FIIVNEK.

Neve

borui labu frju, közep irant mindt ha nylaczka al-
lona benne. Az masiknak ollyan az leucle mint
az kapotnyaknak, az gyökere tekergös.

Termezetij.

Szorito es hideghjtö mint ez Soska.

Haznaij,

Az meg töröt gyökereben hat penz nyomnit
adgy meg innija borban, igön io belső dögös da-
gadas ellen, meg izzartya az embört, es dögöt, hi-
degöt ki üz az veritik által. Ver has ellen, has fa-
ias es folyas ellen igen io.

Ha vizet vezöd auagy meg főzöd az gyökeret,
es azt izod, azon hazna ; söt az Sul modra özue
gyült vert ki hozza.

Ha az vizében az gyökeret porra teződ es vgy
adod innija, az sargafagot meg gyogitya.

Ha tarkonynak es eghöt Tem fonak poraua-
es mezzel özue temporalod, es egy borfo zemnit
az fogad odvaban tez, meg gyogitya.

Az feyet tiztitya. Nat hat ront.

Ha az vizuel meg mosod az kigyö es merges
Pok harapafat, meg gyogitya.

Az pora igen io az hatadon valo sebre :

Orraban költ sult es zent Antal tüzet ront : az
folyo vert az sebököl ének az pora meg allattya.

FIVES KÖNÜV.

De az porat az maga vizeuel chñnald őzue. Min-
den orvossagra io,

KIGYONYELVNEK.

Nevezetij.

Olyan mint egy vtñ fñu, egy koroia es egy le-
vele vagyon, es abbul mint egy kigyonyelv olly-
an iü ki, az retekön es hegyekön, de nedves hely-
ökön teröm. Deiakul neue, *Lingua serpentis*,
ophioglossum, Magyarul, Kigyonyelü.

Termeszeti.

Szarazto mint az fekete nadaly.

Haznauj.

Az kigyonyelü fñuet dizno haijal törd őzue es
oluazd őzue. igen io dagadast es rothat seböt ve-
le kötnñ: meg az zent Antal rüz enekis ellene al.
Hamar őzue forraztya az seböket.

NATRAGVLYANAK.

Nevezeti.

Deiakul, *Mandragora*, *Arum*, Magyarul,
Natra

hásonlo az mezei makhöz, de az leuele ollyan
mint egy kömenynek. Nemellőknek ismeg kek
es zederes viraga vagon, hamar ki nõ tavazo
zal.

Termezetij

Mindenik kökõrchin melighjto es zarazto tera
mezetu.

Haznauj.

Ha az ki fachart leuet orrodban toltod, feiet
tiztit.

Ha gyõkeret ragod, nyalat es enyves taknyot
ki tiztit. Rut rothat sebõt gyogit. Fenet meg allat.

Ha vizet vezod, annakis ezon haznauj vannak.

T I I K Z Ö M N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Anagallis*, Magyarul, Tijk zöm.

Termezetij.

Mind az vörös viragu, s-mind az kek viragu
tijk zömnek meleghjto es zarazto termezeti.

Haznauj.

Ha borban meg főzod, igen io sebõt vele mos
náj,

F I V E S K Ö N Ő V.

nj, es mindön merget ki tiztit emberből ha izza.

Miden dögös belső has faias ellen io, de miket izod, izzard meg ytonna magadat.

Ha izod az vizet es az seböt vele mosod, az di hös eb harapast meg gyogitya.

Az mely agarat az vadak meg marnak, kötözd ezzel az fñvel es mossad az leueuel, meg gyogita.

Ha ennek az vizet izod gyakorta, es be takarod ytonna magadat, auagy borba főzöd es vgy izod, köuet ront, vizi korlagot gyogit, veset es hoiagot tiztit.

Igön io az seböt ennek vizueuel mosni es vele tiztitanj.

Ha meg mosod az seböt ennek vizueuel, es az fñuet magvostul reia kötöd, vasat, töuisket, merget ki vonzon az embör testeböl. Az mergös kelest es fakadast enbörben megerleli. Az zömnek homalyat es halyogat el rontya, ha mezzel özue elegjöd az vizet, es az zömödöt azzal mosod.

Ha az ki fachart leuet orrodban ziuod, feyet tiztit, fog faiaft gyogit ha fogadat vele mosod.

R D Ö G H A R A P T A F I I V .
N E K .

Neuzetij.

Deia

Deiakul, *Succisa*, *Morsus diaboli*. Magyarul, Eördög harapta fűje, Kivagot gyökerű fűje, hasonlo az Röh fűjuhöz : az leuele ollyan mint az hegyös leuelő vtű fűjének.

Termeszeti.

Meleghitő es zarazto.

Haznaij.

Totolya

Ha mezzel özue elegjtöd az vízet, turt es varrat hirtelen gyogit. Ezön hazna az vizenek.

Ha az ördög harapta fűjuet zöld koraban megtöröd, es az kelesre auagy pokol varrakötöd, hirtelen meg gyogitya.

Ha az gyökeret es leuelet, horban meg főzöd es meg izod, igen io belső has fajás ellen, azzonjallat veret el inditya, es mehe fajásat meg allattya ha izik rula, özue gyült vert, dagadast, töröt vert kivöl belöl el ozlat, ha parollyak vele.

B O R O S T Y A N N A K.

Nevezeti.

Deiakul, *Hedera*, *Helix*, Magyarul, Borostyan. folyo fűje, fodor leuelő, zederies viragu,

R

Tero

F I V E S K Ö N Ö V .

Termeszeti.

Szorító es hideghitő.

Haznáj.

Ha kinek sebős az belü, anagy belü faio fachard
leuet az folyo botostyannaK es eleghts õzue mez-
zel, ad meg innja, igõn haznal.

NAGYOBBIK FETSKE FIVNEK.

Neuezeti.

Deiakul, *Chelidonium maius*, *Hirundinaria*.
Magarul, Fetske fñu, mert az fetskekaz fiok szõ-
met ezzel gyogityak. Ennek az nagyobbik fech-
ke fñunek az leuele szõrõs, sarga viraga mint az
violanak, ha megh tõrõd, olyan az vize mint az
Saffrany. Hasonlo az leuele az Medue talphoz es
az Malua rosa hoz.

Termeszeti.

Az nagy fechke fñu melegitõ es szarazto.

Haznáj.

Fõzd meg az gyõkeret feier borbã es ves Anist,
auagy

Meleghitő es Zaraztő termezetű.

Haznaij.

Az kiknek hasok fañ, ha hideg nem leli, vizben adgád innőjok: ha hideg leli, borbá adgád innőjok.

Az kin ver vagyonis igen io innőñj.

Az kik meg zakattak es le estek, igen io megh. főznj borban es azt innőjokadnñj.

Ha az mellye fai embörnek, ves borsot bele, Myrrha. auagy tömient egy keufet. ad azt innőja. Az kik vert póknek igen io innőjok, haznal az hasokrais ködnj.

Az kik Rasztosok, farsabafok, fualkottak, lelegzetöt nem vehetuek, igen io borban főznj, borsot, tömientj Mirrhat bele vetnñj, azt gyakorta innőja.

Az geghenek zarazsagat meg gyogitya ha az zu zölő leuben főzöd. es három penz nyomonit izolaz poraban: auagy chak főzd meg vizes borban. es az gegedet mofad vele minden dagadas, has faias chyoklas, has tekeres. ver has, Melancho lia auagy gondolkodo betegseg, fey zedölges es erőtlenseg ellen igően io.

Mezes vizben auagy meh sörben kely adnñj mindön has faias ellen.

Kivöl az dagadasokat, őzue gyült kelesőket ha vele kenyöd, megh gyogyulnak. Az zömnek halya

F I V E S K Ö N Ő V.

halyagat, őzue gyült fakadekat el űzi.

Az varakat, kozt, ha eczötben főzöd es vele mosod meg gyogitya. Ha vizben innija adcz hat penz nyomonjt annak az ki vert pök, meg gyogul

Ha pillulat auagy golyobiskat chinalz az Rha barbarumbul, igön io hideg lelöknek, raztosoknak, es az kikben azzu korlag vagon.

ZENT LAZLO KIRALY F I I V E N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Gentiana, cruciata*, Magyarul, Szét Lazlo Kiraly fñue: hasonlo az leuele az hegyös leuelö vtñ fñjuhöz, üres az zara, es vekony mint az kapornak auagy kömennek: az viraga vgyan sarga, tokos es fok magua vagon, hegyes, arnyekos, vizes es retes helyökön teröm: az gyökere hozzu mint az farkas almanak.

Termeszetiij.

Az gyökere meleghtö természetü.

Haznaij.

Chak az gyökerenek vagon hazna. Ha meg zaraztod az gyökeret, meg töröd es meg zitallod,
hat

hat hat penz nyomonit Myrrhual egy irant: az folyo vizben termő Raknak az szömenek porat ket arany nyomonit, ha izol borban negy napig, di hős eb maraszt gyogit,

Minden merget ki üz embörbül. Az di hős eb mart sebet ki nısd eczötel, sos vizzel mosd meg, ves köppölt az sebre, szıvtasd ki merget adihős eb es kigyo harapasanak.

Ha az gyökere porat tizenket pinz nyomonit egy kis borsal es rutauval gyakran izod, mindön mergős allat harapasa ellen io.

Az kin az az zu korszag vagyön, mayok meg vezöt, chak iznak, annak igen io borban innıa.

Ha az zöld gyökerenek vizet ki facharod, io ol dal faiafrul: özue gyült alut vert effesbül, veresbül ki vizön: meg holt gyermököt ki hoz az Azonıallatabul ha izza, auag ha az zömeröm teste re kötöd az vizes gyökeret valami ruhan auagy gyapoton.

Ezön gyökernek ki fachart leue, mely seböt, es rothat seböt, tiztit es gyogit ha mosod vele.

Ha az ruhat meg aztatod az vizeben es zömre kötöd, szöm dagadast gyogit.

Az testön el terült lennyedekeköt, rut himlöt, fakadast es orbanczot meg allat ha velekenyöd auag mosod.

F I V E S K Ö N Ū V.

Imigy kely ki facharnij az leuet.

Vegyed az Gentiana gyökeret, törd meg, az
tasd meg io vizben öt napig: az vtan főzd meg,
hogy iol meg fő, fachard ki.

F A R K A S A L M A N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Aristolochia*, Magyarul, Farkas alma,
ma, hezagh gyöker. Ket fele.

Az eggyik kerek almaiu: nösten Farkas alma
nağ zagu. Az másik bozzu almaiu, híjm. Farkas
alma: ez valamely szőlöben igön teröm, ott io bo-
ris teröm.

Termezetij.

Meleghtö de igön szarazto: es chak az gyö-
kere io.

Haznáj.

Ha az gyökeret az kerek almaiu auagy hozzu
almeiu farkas almanak meg főződ borban, Myr-
rhauel, borsfal es azt izod: ha vi korsagot, ben zo-
rult matrat, meg holt gyermeköt ki hoz.

Igön io ezt innija adnij az gyermek zilöknek
hamar meg tiztitya őket.

Köuer hus leuben, lo hereuel eggyüt io'vennĳ.

Pillulatis io belöle chĳnalnĳ. Ha gyakran izod közuent es inak faialat meg gyogit.

Törd meg az fĳvet es fachard ki az leuet, mezel elegits özue, kend az veres faio zömödet vele. Ez fĳunek az vize az seböket megh tiztitya, ha spongiat auagy Ruhát bele martaz az vizeben, az azzonĳallat testeben bochatod, megh inditya ez meg allot zikfeget.

Törd meg ezt az fĳvet, az sebot hamar foraztitya, tiztitya es gyogitya.

Imigy kely az leuet ki facharnĳ ez fĳunek: Mikor viragos zed meg, es öt napig az tasd vizben, az vtan vĳab vĳab vizben fözd meg, fachard ki ruha altal, mind addig az migh mint egymeh förlezen az leue.

SZAMARTÖVISKNEK.

Nevezetij.

Deiakul, Chamaleon, Magyarul, Szamar koro: mezeij töuilles lapu, ket fele, fekete es feier, nehol nehol zedories az viraga. szöke.

Termeszeti.

Szarexto az gyökere, fel rez zerint meleghĳö.

Hazo

FIVES KÖNÜV.

Hagnaij.

Ha az gyökereből ki fachart leuenek egy Lud mony heynit izol borbau meg, minden ferget em borból ki üz, vizkorsagot, zomñu hoztato es zarzto betegsegöt gyogit, vizeletöt indit, merget ki üz ha borban hat penz nyomonit az gyökereből ki fachart leuben izol.

Az fekete tövisnek az gyökeret az díznok ius hok es barmok döghij ellen io moslekbán innija, auagy korpában innija adñj, auagy ha az dízno valut meg himtöd, ez fñuel es rula adcz innijok, meg gyogyulnak.

Vgyan ezön gyökeret ha szagolz es nalad horadoz faratlagot el üz. Ha eczötben meg főzöd, mindön varat, kozt, szömölchöt meg gyogit ha mosod vele.

BOGATS KORONAK.

gato Koronak nevezete

Nevezetij.

Deiakul, *Carduus fulonü*, *Labrum veneris*, *Dipsacus*, Magyarul, Bogats körö: zomñhozó töuilles lapu, kinek leueleben az viz meg al: az tövenek olyan az feie mint egy echyet auagy boarosta.

Ter

deg leles, rothat betegseg ellen io.

Ha chak vizben főződ megh az Papa fiuet es gyakran izod, hideg lelest gyogit.

Ennek az vize, auagy pora, auagy vizben valo főt leue, mindön etetett, merget, dagadozast meg gyogit.

Az vizeuel az kigyotis ki űzhetnő emberbül, ha meg adod innőja.

Az Papa fiue vize az vizkető verős zömöt meg gyogitya, ha zömödet mosod vele.

Ha az leuelet meg töröd, eghest, tűzes fakadast es keleuent meg gyogit.

Kigyo, Scorpio es merges allat harapast meg gyogitya:

Az rothazto fene seböt megh gyogitya, ha az Papa fiuet gyökereftöl megh töröd vizben es az fene seböt vele kötözöd. Szent Antal tűzetis megh gyogitya. Ha vizeuel mosod az fenet es az porauál himtöd, leuelet töröd es reia kötöd, meg gyogyul.

Ha az Papa fiuenek ki fachart leuet meg izod, es meg izzacz vtonna, követ ront.

MEDVE TALPFIVNEK.

Neuezetij.

F I V E S K Ö N Ő V.

Deiakul, *Branca ursina, Pes ursinus, A-*
canthus. Magyarul, Medue talp,

Termezetij.

Az leuele meleg, száraz to keueffe.

Haznauj.

Az gyökéret ha meg izod borban, vizeletöt ino
dit, hafat meg allat: Szakat es görtfös keznek, lab
nak, inak özue sugorodafanak haznos.

I G L I C Z E N E K.

Neuezetij.

Deiakul, *Anonis, ononis, Resta bouis, Remo-*
ra aratri, genista spinosa, aculeata.

Magyarul: Igllice, ökör gus, Eke akadaly: földte
te erős az gyökere, hegös mint egy níl az töuisse,
az szárabul zederies viraga nő köver zanto földön
teröm.

Termeszetiij.

Melegihtő, zarazto az gyökere: indito az le
vele.

Haznauj.

Az

Az Iglicze gyökerének az heiat ha borban meg főzöd es meg izod, köuet ront es vizeletöt indit.

Az gyökeret ha vizben meg főzöd es izod, ver folyast meg gyogit.

Ha chüngerben auagy vizes borban főzöd az gyökeret, fog faiaft gyogit ha mosod vele.

A L O E N A K,

Nevezetij.

Az Aloe olyan mint egy matska mez az Paotikaban.

Termeszeti.

Meleghtö es fölötte igen zarazto.

Haznai.

Ha ez keferü gyökeret az Aloet, hat penz nyomonit, ket kalan vizben meg izol, ver pökest meg allat, sargafagor gyogit.

Ha Terpentinaual es mezes vizzel meg izod föue hafat indit.

Ha tizen nyolecz penz nyomonit izol meg bene ne mezes vizben, Szilva leuben, szinten meg tiztit: es igen io az tiztito zerzamok közzé elgijtennij.

FIVESKÖNŰV.

Ha meg töröd szárazon az Aloet es az febre himtöd, beforraztja: es az zómeröm teste nek faiasat meg gyogitya. Az kis gyermek zómeröm teste zakadasat özue forraztja: az al feled környöl való dagadasokat, hasadekokat, sulokat meg gyogit, ha Malosa zóló leuevel özve elegyöd.

Ha Rosa eczöttel az Aloet az feiedre kenyöd, fey faiasat allat, vizketegöt gyogit.

Az kinek haia mellyed, az Aloet borban keverd be, meg allattya ha mosod vele es reia kötöd, mezes borban főzuen, az inek dagadasat, nyak chapnak le esefetis meg gyogitya.

Ha tüzesherepben meg eghetöd es ot keueröd mig meg olvad, az tiztaiat meg tartod, az ruttjat le mosod, igön jó veres es homalyos zómöt vele gyogitanij.

Az Aloe az io, az ki tizta, fenlik, sarga zabafu, es az kiromlo.

FEIER IRÖMNEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Absinthium*, Magyarul: Iröm.

Termezetij.

Az

S Ö P R Ö R V T A N A K.*Nevezeti.*

Deiakul, *Abrotanum*, Magyarul, Söprő Ru-
ta, Isten faia.

Ket fele : Eggők hím hasonlo az *Cyprus* hoz.
Masik nősten, nagy zagu.

Termezetij.

Meleghtës es zarató mint az iróm.

Haznáj.

Az Isten faianak ha maguostul az agait bora-
ban auagy vízben főzöd, mezzel eleghtëd, ha-
romzor auagy negyzör izod napiaban, igön io
fuladafrul, szakadafrul es görtfröl : fugorodot in-
akat, tagokat, farsabakat gyogit : vizeletöt indit :
mindön fele has fáiaft, chyömört meg gyogit.

Az Isten faia füstij, kigyot, mergös allatot el üz.
Az vize kedig Poknak, Scorpionak es Kigyonak
harapasat meg gögitya. Azzony ember veret meg
inditya es ki tiztitya.

Az porat ha mezzel özue eleghtëd, haiat es
szört neuel az kopaz feiön.

H Y S O P N A K.

F I V E S K Ö N Ő V.

Nevezetij.

Deiakul, *Hysopus*, Magyarul, Isop.

Termezetij.

Meleghitő es zarazto az Isop, es igön vekő által hato természetű: azért ébernek feieből es gomrabul, nyalat, zaraz kehöt, enyves taknyot kinonyzon.

Haznauj.

Az Isopot ha meg főződ borban es figet, mezet vez bele ezt gyakorta izod, fuladast, nŕlallast, zaraz hurutot es nehez lelőgzet vetelt gögit: Galiztyat meg ől az gyomorban: ha Licuario mot chŕnalz az Isoppbul azon hazna.

Ha kedig az Isopot figeuel es Tormauual együt zŕlua leuben főződ es izod, hasat indit, okadastis zöröz. Ha is meg figeuel együt zŕlua leuben főződ, torkodat vele mosod, zainak, toroknak faiafar gyogitya.

Ha eczőthen meg főződ az Isopot es az fekete göpart fog faiaft gyogit: lepnek raztyat es kemeny seget rontya, ha figeuel borban főződ es izod. Ha kedig Rutauual es figeuel főződ az Isopot borban, mellyet tiztit: hurutot meg alat ha mezzel, figeuel es gyömberral főződ az Isopot: De ha az maguat es viragat vizben meg főződ, tizenhat napig izod, korfagosnak haznal es sargasagot gyogit.

Ha az

Ha az fekete gyoparral, figeuel es Saletrommal özue temperalod, az hafadra kötöd, vizi korfa got gyogit.

Ha kedig mezzel, soual borban özue töröd, tetaves, kozos es korpas varas feiet gyogit.

Ha borba főzöd es dagadafra teződ el ozlattya.

Ha fñjlet parlaz az meg főt Isoppal, az fñjben ereztöd az vizet, az fñjnek zuggafat es chyengefet meg allattya.

Az lonak es Baromnak riheffeget meg gyogitya ha olaiban az Isopot megh főzöd, es az iuhra auagy baromra kötöd.

Az Syrupusznak ezön hazna, mellyet tiztit.

Imigy kely chñnalnñ.

Vegy Isopot, Apium gyökeret, köment, petri silymot, edös gyökeret, egy irant, egy egy egez markot: azzu zöldöt egy fontot, Maluat, bis almat fel markot, Arpa kafat fel fontot, figet egy fontot, nyolcz font vizbē főzd meg, zird meg es ely vele.

Igön io hurutas, szomñslagh, fuladas es mely farias ellen.

F E K E T E G Y O P A R N A K .

Neuezetij.

Deiakul, *Origanum, Cunila,* Magyarul,

F I V E S K Ö N ű V.

Fekete gyopár. Ket fele: Eggñk szelős leuelü, Az
masik apro leuelü.

Sobra musta

Termeszeti.

Igön meleghítö.

Haznai.

Az fekete gyopárnak leuelet ha borban, megh
főzöd es izod, merges dihös allat harapasat meg
gyogitya.

Ha azzu zölöuel auag mustal meg főzöd es vgy
izod: azki bürköt, merget, bogart, vízi boriut
el nyelt, meg öli es ki vetteti. Az ki az mak vizet
meg itta es igen aluzik, föl költi.

Ha mezes eczöttel meg főzöd es vgy izod, cre-
tat, vízi boriut, bekat ki vettet veled.

Ha meg zakattal, tőkös vagy, meg vonyottak
az inak vízi korfagbant, figevel főzd meg mezes
eczötben, es meg gyogyulz ha gyakran izod.

Ha meg zarasztod es mezes vizben auagy zilua
leueben meg főzöd, es igy io poharral meg izol
benne, fekete es sarga fart alolki vizön belöled.

Az zonyember veret ki vizi ha mezben meg
főzöd: Az viragat ha melegön ezöd, hurutot es
rekedestel üz: ha hagymaual es geleginye maggal
özue főzöd, igen okattat. Ha kedig mezes eczöt-
ben főzöd es fekete gyopart, fog faiaft gyogit.

Ha

Ha az viragat zilua leueben főzöd auagy borban izod, vizeletöt indit.

Ha eczötben izod, fog faiaft es fuladaft gögit: Rasztot, hurutaft ki üz, mezben főzöd es vgy ezöd mint eg Licтариomot. Aztis, meg gyogitya, azki etelt vral hituan nem emezthetö gyomra va-gyon. Az kik okadnak, gyomrok emölög, azok a-tis meg gyogitya ha izzak auagy ezik az viragat, borban mezben főzue.

Az gyoparnak vize, fog faiaft, zainak omlafat, Nyelu dagadafat, nyak tsapnak le zallafat, megh gyogitya ha mosod vele.

Ha fa olañjal az vizet orrodban zñuod, feiet tiztit: ha teiel az sñjben ontod az vizet, fileit gögit. Ha kedig az sñuet es viragat az agyban feied ala tezöd, veled hordozod, el aluzol az kigyot, bekat es gñkot el üzñ.

Ha arpa auagy buza lizt langal az vizet özue keueröd, dagadafat gyogit, varat, vizke tegöt kozt meg gyogit, ha főrodöt chñnalz belöle, es az vizeuel mosod auagy kenyöd az varat.

Kek vereft, fog faiaft gyogit, tiztit, ha mezzel es Saletrommal özue chñnalod, fogadat kenyöd vele. Ha az farattakat kenyöd vele, vgyan meg vñttya. Az hoiagos fakat hñmlöket es főkelyöket meg gyogitya.

F I V E S K Ö N Ő V.

Ha varga zurokkal özue főzöd az gyopar leuelet es vizet, es reia kötöd, az merges köues kelesök ket meg fakasztja, az be reket kelesöket Ri nittya: gelyva katis el ront, ha fa olaiál, eczöttel es arpaliztel özue főzöd az fekete gyopart viragostul: sereft, oldal faiaft gyogit.

Ha figeuel özue töröd es az serefre kötöd, igen io. Az ver folyaft meg allattya, ha eczöttel özue főzöd, es az zömeröm testödre auagy al feledre kötöd.

C H Y O M B O R N A K.

Nevezeti.

Deiakul, *Pulegium*, Magyarul, Chyombor.

folgyha *folgyha*
Termezetij.

Meleghtës es igön zarazto.

Haznaij.

Az Chyombornak maguat es viragat, borban ha meg izod sokzor köuet ront, Thorok gñkot gyogit. tekerö chyömört, has faiaft es chyoklast meg allat, okadaftis meg allat ha izod.

Terhes azzonjallat ne ege se ne igya az chyombort, mer az gyermeköt meg ölj: ha meg holt. ki

vettea

vetteti vele. Ha kedig az ki fachart leueuel mosod az szömöt gyakran, vizketegöt gyogit, vilagosit, aprolek halyagot el űz.

Igen io az Chyombort közuenyös labra kötni: fey faiaft gyogit ha feiedre kötöd, auagy vizuel homlokodat mosod. Az korfagosoknak, az havafoknak, szedölgö feieknek igen io, ha meg töröd eczötben es orra ala tartod, ha eczötben főzöd es innia adodis io, hamar föl üdöl es meg id elmeie az korfagosnak, ha orraban auagy zaiaban öntöd az eczötös vizet, auagy az eczötös leuet es innija adcz bene. Ha kedig peppel az vizet özue főzöd, igen io eghest vele kenni

Ha soual es eczöttel özue töröd az Chyombort, es melegön reia kötöd, az görtföt meg gyogitya.

Kigyok, Scorpiok es Pokok merges harapasat meg gyogitya, ha soual es eczöttel özue töröd es az sebre kötöd.

S A L L Y A N A K

Nevezetij.

Deiakul. *Salvia*, Magyarul, Sallya.

Az Sallya ket fele: Eggök kerti. Az másik Erdeij, mellyet vad Sallyanak hiunak.

Terc

F I V E S K Ö N Ū V.

Termeszeti.

Meleghtës es egy kevesse szorito.

Haznauj.

Ha az Sallyanak harom leuelet soual özue töröd, es meg eszöd, merög nem fog az nap raitad.

Az Sallyas b or igen io, sziretkor chřjnálnod, ha kedig meg töröd, rula izol, auagy meg fözöd, igē io merög ellen, az mellyet, maia, lepet, es az azonyember matraiat tiztitya, vizeletöt indit, hauř korfagotis indit, ver has eröltetes ellen igen io, belt tiztit ha borban fözöd es gyakorta izod: Etek bennis io fsue enni.

Ha meg fözöd Lugban az Sallyat, es ezzel az feiedet mosod, serket, kozt, varat, korpaffagot ki vezt, haia feketee tezon.

Kigyó harapast, dihos eb marast gyogit, seböt tiztit: az zemeröm tessben es al feledben valo dagadast meg gyogitya, ha parlod vele es reia kötöd.

Ezön keppen Tkorok gřkot gyogit.

M E N T A N A K.

Nevezeti.

Sok fele Menta vagon: Menta crispa, fodor
men

menta, Menta græca, fekete menta. Mentastrum,
vad menta.

Termeszeti.

Szarazto es meleghjűtű mindenik menta : de
leghe iob az fodor menta.

Haznai.

Ha az fodor mentanak vizet eczűttel őzue fő-
zűd, ver hanyast ver okadast, ver folyast meg ala-
lat, Galiztyat az gyomorban meg ől.

Ha ez leuelet borban meg főzűd, auagy ha vi-
zet vezűd es azt gakra izod, hasadat kötűzűd az
fodor mentaval, meg gyogitya az gyomrot, emez-
tellensegűt helyere hoz: az mely gyomor nem főzű-
heti meg az mit ezik, chyoklast es okadast meg ala-
lat, fartis ki hanyattat.

Ha kedig Licariomot chjnalz az fodor menta-
bul es azt ezűd, mind ezűknel iob: az szaga az
elmet erűsiti: szedűlges ellenis io.

Az menta vize, feinek, homlokna es vak zűm-
nek faiafat gogitya ha kenyűd vele. Azz onember
dagadot chyűchit gyogitya ha kötűd es mosod ve-
le: fűl faiaftis gyogit ha bele őntűd.

Az menta leuelet tűrd meg es soual keverd őzű-
ue, azt egyed, kűsd reia: az kit az diűs eb meg
harap, meg gyogitya.

F I V E S K Ö N Ő V.

Az leuelet zarazd meg, törd meg, es ha Bors
früel az embör ziuere kötöd, chyoklast es döfö-
gest meg allat.

Ha az mentat edös teiben martod, nem hadgya
meg alunnj. Olajja kedig az mentanak az hideg,
eröten es nem emezthetö gyomrot meg eröfsiti, es
meg meleghiti ha vele kenyöd: okadaft es chyö-
mört meg allat, etelt kiuantat, emeztet ha kenyöd
vele az gyomrot: az chömörlöt meg gyogitya.

Imigy kely az Menta olait chinalnñ. *nyg*

Ved ez fodor mentat. es meteld meg az nyers
mentat, hand iuegben, es tölts tizta vñ fa olait az
meg metelt mentara es tarts tizön öröd napig az
melegön az nap fenyön. Igy kely akar mñ fele frö-
unek olaiat chinalnñ.

Sirupustis auagy italt chianlhatnñ az Menta-
bul imigy: Törd meg az mentat, es szürgy le az
leueben egy funtot, vegy ehöz bis ajma vizet es
mezet egy funtot, ezt főzd meg lassu szennel fele
el fottigh. Ezzel ha elz, az hideg gyomrot me-
leghiti, chyömört, okadaft, chyoklast, hasnak emez-
tetlen folyasat az ki mint egy viz vgy megön meg
allattya.

L O M E N T A N A K.

Nevezetij.

L O M E N T A N A K

Deiao
Deiao
Deiao
Deiao

Fyves

Deiakul, *Mentastrum*, *calamintba*, Magyarul, Lo menja, mezei menta.

Termézetij Termézetij. *Ter*

Az mezei, vízi es erdei mentak, melegök es száraztok.

Haznáj. Haznáj

Ha az mezei Mentaknak az leveleit borban meg főzöd, es gyakran izod: belső betegséget, merget, raztot, vesenek, mainak fualkodasat es dagadasat meg gyogitya, veriteköt indit, az zony embör havi korlagat meg mozditya, galiztyat meg öl has fajast gyogit. Az vizenekis ezön haznai vannak: Mellyet tiztit, hurutot gyogit, vizeletöt indit, sart ki hanyattat, gyomrot tiztit, erösit, belsőfült es kelevent gyogit: harmad napi hideg lelest meg oruofol: de az gyomrodát előzör meg kely purgal nod, tiztitanod, Papa fiuel es folijs seneuel özve főzöt edös borral.

Ha az borban meg főzöt Mentauál, auagy az Menta vizeuel mosod az zömölchyüt es varat megh gyogitya. Erezd az fñlben, aztis meg gyogitya:

Ha kedig embör meg förödik az mentas förödö-

X 2

ben,

9 60

F I V E S K Ö N V.

ben, az zonyember matraia faiafat gyogitya, az havi korlagot meg inditya. Ha meg afzalod az Mentat es azzal fiftölöd az hazat: kigyot, bekat, pokot, merges allatot el üz.

V A R A D I T S N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Tanacetum, thimum.* Magyarul, Varadits. olyan zaghu fñu mint az lepes mez, az me hekigön zeretik:

Termezetij.

Melegh természetü es zarazto.

Haznauj.

Ha az varaditsot borban zerechön dio viraggal özue meg főzöd es gyakran adod innña az az zónijallatnak, meg meleghiti mehet, veret ki tiztitya; az meg holtgyermököt ki hozza, ezön hazna az vizenek.

Az varadits leuelet főzd meg borban auagy teiben es ad meg innña, az galiztyat ki üzñ.

Ha az az zónijallatokát es ferfiakat varaditsos főzödöben meg főzöted, havi korlagot tiztit, az
gyere

gyermők masatis ki tiztitya: farat embör tigön meg
kinnyebet.

B O R S F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Saturea, thymbra*, Magyarul:
Bors fñu.

Termezetij.

Igön meleghit es zaraszt.

Haznauj.

Ha borban megh főzöd az Bors fñuet es gya-
korta izod, mellyet tiztit, az veseböl es hoiagbul
arenat, főuent es köuet ki üz, vizeletöt indit az
azzonyembör korlagat ki üzi.

Ha főue ezöd tehen hussal, föl görizti benned
az zerelmet: gyomort melegit, tiztit, erőlsit, chö-
mörlest, etel vialast meg iobbit, homalyos zömöt
vilagosit.

Az viragat hazñlua leueben főzöd es izod, rut
farga, fekete bolodñto epet ki üz.

Ha az Bors fñuet viragual eggyüt zagolod es
orrodiban fuuod: a fey faioknak zedölgöknek

F I V E S K Ö N ű V.

haznal: auagyha mint egy kozorut feiedre kötöd
feiedet vele mosod, io fey faiafrul.

Rosa eczöttel az vizet onch az fñlben, es meg
gyogitya.

Ha Buza liztel az Bors fñuet özue főzöd es az
forgo chyontra kötöd, farfabat gyogit.

K A K V K F I V N E K

Nevezetij.

Deiakul, *Serpillum*, Magyarul: Kakuk fñu.

Termeszetiij.

Igön meg melegit: azért vizeletöt es meg zo-
rult havi korfagot meg indit.

Haznaij.

Ha borban meg főzöd, gyakorta izod, vndok
nyalat az kiböl kü lezön ki üz, mint egy enyö ol-
lyan taknyot hoz ki az vesekből, havi korfagot
indit, has tekereft has faiaft es ver hast gyogit, bel-
ső seböket, zakadafokat gyogit: tñdönek maynak
es l pnek be zorulafat meg nñtya,

Az ki vert pök, főzze meg mezes eczötben,
azt igya es meg gögyul. Ha vizet vezöd es eczöt-
tel

tel azt izod, ezön hazna. Igön io mindön nap
etket főznij, bors főjuel es Kakuk főjuel, mindön
merget es kigyot el üz.

Ha kedig az Kakuk főjuet edös gyökerrel as kö-
mennyel özue borban meg főzöd, meg gyogitya
az zaraz kehöt, ha gyakorta izod. Vize letnek
nehez voltat meg orvosollya, erötlen gyomrot me-
leghit es erösit, eteltis kñuantat.

Az Kakuk főjue fey zedölgest gyogit, agy velöt
erösit ha az feiet az vizeuel mosod, az lñjuet eczöt
ben özue törüen es feiere kötuen.

Ha az Kakuk főjue vizet Rosa eczöttel özue
elegjtöd, az homlokot es vak zömöt vele kenyöd
es az orraban fuuod, Hagymazt gyogit.

M A I O R A N A N A K.

N e v e z e t i j .

Deiakul, *Amaracus*, *Sampsuchum*, Maga-
rul, Maiorana.

T e r m e z e t i j .

Az Maiorana meleg es zaraz természetü.

H a z n a i j ,

ben ne isd semmi kenzeged
Valamint nagy vizen kerpibne Ha
bivalis kotelbes

F I V E S K Ö N Ő V.

Ha feier borban megh főzöd az Maioranat es gyakran izod, vizi korfagot gyogit, Thorok gñkot, tekerő has, fajast el űz, vizeletöt indit, azzonis allat havi korfagat ki űzi.

Az Maiorana vize es pora, agy velöt es feiet tiztit, prűzöktet, es el aiultakat, havafokat föl költ ha orrokban fuiod valami chyevel auagy Naddal. Rekedes ellenis io, es torkodat es nyelvedet mosodvele, az elmet meg nittyá es meg epiti, az feietis meg erölsiti ha három kalankaval izol az vizeben, auagy ha borban megh főzöd.

Ha megh zarasztot az Maiorana leuelet arpa liztel auagy Ros lizt langyaual auagy tizta buza liztel az dagadot fajó zömre kötöd, megh gyogitya.

Ha az Maioranának porat, gyömberrel együt embörnek orrabá fuiod, feiet tiztit es nathat el űz.

Töres miat megh kekült romlot tagot es zömöt megh gyogit ha mezzel özue chinalod : auagy ha Maioranat, sot, lagy faitot, egy kis tömient es mezet özue temperalz, igen io verös keres tagot vele kötnij.

Ha kedig mezzel az leuelet özue főzöd, es az hafra kötöd has fajast gyogit, es ki mienyült tagokat epit.

Ha megh töröd es mezzel özue chinalod az leuelet, es gyapotra kenyöd, ted az azxonjallat zömeröm

möröm testebé, es ki hozza az meg allot vert. Az ki fachyart leue az alut vert ki hozza, es azt törest auag kek vereseg helyet el vezti: az raztot el rötya.

Olaiatis io vennij az Maioranának imillyenkep^a pen: Vegy Maiorana leuelet negy marok kal, fel marok kakuk fijuét, egy marok söprö Rutat, két lat Calsiat, egy marok puzpangot, ezöket meteld meg mosarban törd meg, hanyad nagy zaiu ivergöben, tölts fa olait chyurdultigh folyöl reia, chijnald be az ivergzt, ted az heure es nyolcz napig tarts ot: az vtan ismeg vñab fiueket ves ezön olaiaban, es ezt háromzor mi vellyed, hameleg nap ninch, lassu zennel sözd megh háromzor, es az vtan fatesardki.

Hazna ez olainak imez: Mindön fele fey fiaiast, fey szedölgest, Melancholiat auagy beteghñtö gödolkodatokat gyogit, ha feiedet kenyöd vele: de elözör iob az Maiorana fiveböl lugot chinalnij es azzal az feiedet meg mosnij, az vtan kennyed az olaiñaval.

Ha az fñlben bochyatod ez olait, fñl fiaiast gyogit, filnek chyengeset meg allattya, vizeletöt, az zony embör veret meg inditya, mergös allat harapalat gyogitya.

N A G Y L O H E R E N E K.

Y

Neueze

F I V E S K Ö N Ő V.

Nevezetij.

Deiakul, *Melilotus*, *Sertula campana*, *Trifolium vrsinum*. Magyarul, Nagy Lõ here: Sarkerep.

Termeszeti.

Az magas reti Sarkerepnek auagy vad borsonak nagy három leuelõ fñunek az õ természeti meleghtõ ez zarazto: de lagitois.

Haznauj.

Ha vizet vezõd, es ezzel az faio dagadot homalyos zõmõdet mosod auagy tlak tõrue reia kõtõd igen io: ha az viraganak vizet vezõd, igen io az halyagos zõm ellen: es kinek az zõr be neui az zõmet, haznal vele mosnõj.

Ha az fñlben bochatod az vizet, meg gogitya.

Ha meg fõzõd edõs auagy mezes borban, maka nak az te ieuel es len maggal egyyüt, igen io hafat, dagadot zõmerõm testõt, seggõt, agyekot es matrat vele kõtõznõj: annal iob lezen, ha tikmony zekõt es fa olait elegñtez kõtõziben.

Ha lugban meg fõzõd es az kozos feiet auagy rihes varat vele mosod, meg gyogitya.

Io benne főőztenijs az embört.

R V T A N A K.

Nevezetij. *Meo*

Deiakul, *Ruta*, Magyarul: Kőrőztős *Ruta*.

Termeszeti.

Igön melegit es főlötteb zarazt az *Ruta*: szilő es szaparodo azxonjallatnak nem io vele elnő mert med düve tezi.

Haznai.

Ha az *Rutat* őzue chinalod fenyő maggal, zere chyon Dőnoval es figeuel, egyben törüen, es eczöten megh főzven, zird meg es egyegy kalannal mindön reguel igyal benne, igön haznal mindön fele merög ellen.

Főzd meg az *Rutat* leuelestől magostul szilua leuben, igyad ezt: agyeknak, hasnak, belnek, oldalnak es szővnek faiasat meg gyogitya: farsabat, hurutot, rekedest, fuladast gyogit: hidegh lelest el űz, ha főprő *Rutau*l eggyüt vízben megh főzöd es azt izod. Ha vizet vezöd, ennekis ezön hazna vagyon.

Y 3

Ha

F I V E S K Ö N Ő V.

Ha kedig Kapor maggal az Rutat magostul borban meg főzöd, Colicat gyogit. Ha eső vizben meg főzöd az Rutat, ver hast es ver folyast meg allat. Ha olaihan meg főzöd es meg ezöd, mindön galiztyat megöl.

Ha az Rutat meg ezöd reguel, minden bidös, fok hagymas zagot el üz tüled.

Ha az leuelet es maguat az rutanak meg főzöd, minden kozt, varat es zömölczöt io vele kötöñ.

Ha meg töröd es az dagat testre, kozra, himlöre es has folyasra kötöd, igön haznal.

Ha figeuel özue főzöd vizben, auagy az varra kötöd, auagy az kozra, igön io. Szöm faiaft gyogit, ha az zöld leuelet, arpa liztel özue töröd es az zömre kötöd. Ha az leuelet Rosa eczöttel özue töröd es az homlokodra kötöd, hagymaszt es zedölgest gyogit.

Ha Laurus olaiat auagy leuellet özue töröd, zömeröm testnek dagadasat az ferfiuban es az azonijallatban meg gyogitya.

Ha ki fachyaröd az vizet es az fñlben töltöd fil faiaft gyogit: ha ezön ki fachyart leuet, Saletrommal, mezzel es tem soual özue elegñtöd, sömört, rihet es kozt meg gyogit.

Olañatis io vennñ imillyen keppen: Az Rutat meteld megh es törd megh, vesd egy pleh zelöns

zelönczeben, tölts fa olait reia egy Vas fazek
 ban tegy vizet, ted ebbē az zelöncze Rutat de be
 föld egy kövel hogy el ne düllyön az vízben, es
 lassu zennel föld meg, mikor lól forrad fachard
 ki, ves vñ Rutat ismeg vgyan azon olaiban, ezt
 háromzor miüeld, az vtan fachard ki az Rutat,
 tölts iuegben es ted az napra, ely vele.

Ez olañjal io kennő Colicat, has faiaft, tekerő
 chyömört, inak zakadasat es le esöt keze ket.

Szilő azzonyembernek az matraiat io vele ken
 nő, mert meg gyogyta. Io Clystert colicasnak
 ebből chinalnő imigyen: Föld meg zilua leueben
 az figet, zek frivet es Loheret: ezt fachard ki, tölts
 Ruta olait az Clysterben, ad föl hatul neki.

LEVESTIKONNAK

Nevezetij.

Deiakul, *Ligusticum*, *Leuisticum*, *Liby-*
sticum. Magyarul, Leuestikon.

Termezetij.

Mel eghjtő természeti vagon.

Haznáj.

Haznal belő faidálnak, dagadasokes fulada-

F I V E S K Ö N ű V.

fok ellen, kivaltkeppen kiknek meg dagadot az ha-
fok. Kigyó harapása ellenis io. Vizeletöt es havi
betegségöt ki vonyzon, ha ki rula izik.

Törd meg es az hagymazt igön io vele kennij.

S A R G A R E P A N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Pastinaca*, Magyarul, Sarga Repa,
Merkacz

Termeszetiij.

Meleghitő, szárazto es hevitő

Haznaij.

Io azoknak innija az leuet, kiknek vizeletök ne-
hezen megyen : oldal faioknak es vízi betegsége-
ben valoknak haznal, az kik nalog hordozzak kí-
gyoktul nefellynek, mert azok igen gyüölök, elnjs
io vele azok ellen : etelben kedig igen io izzü.

Ha meg töröd az leueleit, es mezzel özue chjnas-
lod, seböt tiztit, de kennij kely vele.

A N I S N A K A V A G Y B E C H I

K Ö M E N Y N E K.

Neve

Nevezetij.

Deiakul, *Anisum*, Magyarul, Bechń Kömeny.

Termezetij.

Meleghtëő, es zarazto termezeti vagyon.

Haznáj.

Az ki el az Anisal, zaiának lehelletit, io zaguua tezi, faidalomnak kinyesbsegöt ad.

Vizeletöt megh indit. Vizi korfagosoknak io meg innńa, mert zomńsagokat meg olt ya.

Minden nemű elő allatok merge ellen haznal: dagadasok, fualkodasok, has faiasok, az zomńjallatoknak feier ver-folyasok ellen igen haznal: az em letőknek teiöket zaporitya, z erelömre göriez t.

Fistólnń io vele, fey faias ellen.

Rosa víz ben törd meges erezd az filben, faio filet gyogit.

Ha kenyret sücz vele, io izt es io illatot, ad nekń. Ha megh izod auagy chyak zaglodis, chyoklast le chyendezit. Almot hoz reiad es köuet ront.

K A P O R N A K.

F I V E S K Ö N Ū V.

Nevezetij.

Deiakul, *Anethum*, Magyarul, Kapor.

Termeszeti.

Melegűjtő természeti vagyon az kapornak.

Haznáj.

Ha mind magostul meg főzöd es ízöd, az teiet ki hozza: az hafat es az okadafokat meg allattya vizéletöt indit, chyoklast meg allat.

Főzd meg olaial az kaport, ha meg ezöd iol emeztet veled, alomra indit es nyersellegöt az gömörbul ki üz.

K Ö M E N Y N E K.

Nevezeti.

Deiakul, *Cuminum*, *fœniculum*, Magyarul, Kömény.

Termeszeti.

Melegűjtő, zorito es zarazto.

Haznáj.

Kömenyről bort innija adni, annak, kit az kigyó meg mart, igön haznal

Ha

Ha eczötben meg töröd az köment es azorrod
ala kötöd, az vert meg allatya.

Az kik gyakran izzak az kömeny vizet, híj-
uattak lesznek.

Kömeny vizzel faio zömöt molnñ igen io.

C O R I A N D E R N E K.

*N*evezetij.

Deiakul, *Coriandrum*, *corianon*, Magyarul,
Coriander, amaz maguoczka, kire az confectot
chijnallyak, hasomlo az Apiumhoz az leuele, vgye-
an chimaz bizü.

*T*ermezetij.

Mig zöld az fñje es magua addig mergős : de
ha meg erik iob : mert zöld koraban hideghitö :
ert koraban meleghitö.

*H*aznauj,

Sokat ne egyel az *Coriandrum* magban, mert
feied fai. Ha keufet ezöl az gyomrodat tisztitya,
eröfsiti : es emezti az etket.

Ha az maguat egyeiel eczötben aztatod, az va-
tan meg zarasztot, es vgyezöd meg, igön haznos:

Z

iyg

F I V E S K Ö N Ő V.

igy mindön merges, epes, keferü köhögést ki tiz-
tit ha aztatua ezöd, az nekilnem io, mert mereg.

Edös borban ha izod az aztatot Coriandrum
magot főue auagy chak törue, galiztyat meg öl az
hasban, ver korlagot ki hoz. Ha kedig megh
pörköllöd Serpenyöben es vgy ezöd, meg allattya
az hafadat: mindön heufeges dagadaft meg allat,
eczőtben főue.

Ha az Coriandrum vizet izod, meg öl es meg
bolondit: de ha fos vizet törz özue tik monyhe-
ial, ez fele bolondito merögtöl meg gyógyulz.

Az Coriandrum vizet, elegñch özue Rosa viz-
zel es törd özue Babnak es vad borsonak liztiuel,
mindön tüzes dagadasit zömeröm testödnek, es al-
felednek meg gyógyitya.

Ha az leuelet Salatauäl, trñk mony feierrel es
Rosa olañjal özue töröd, zent Antal tüzet meg ala-
lattya.

B O R I V F I L N E K.

Neuezetij.

Deiakul, *Hieracium maius*, *Cicoreum lu-*
teum. Magyarul, Boriu frñl, ölyu frñu, Vad kek
Hasonlo leueleuel es szalaval az Dizno kek
höz

Termeszeti.

Hidegitő es szorito.

Haznáj.

Ha vizet vezöd es ket auagy három Kalanijt
innija adcz az hideglelőnek igen io. Hurutot
es mely faiaft megh kinnyebit : heufegőt megh
allat.

Az leuet ha ki facharod , nagy heufegőt megh
allat.

Az vize, szömnek homalyat meg gyogitya.

Ha az leuelet meg töröd es meg facharod, az vi
zeben marts ruhat , kösd amaz fekete eghető faka
dasokra, meg gyogitya.

Az ven az zonyok ha az orczaiokat az vizeuel
moslak , az agh zint es az zömörgözeft el vezi.

Ez sñunek az vize, mindön fele zöm faias el
len io : Sőt az Doctorok azt mondgyak, hogy
ha chak az nyakara körijs valaki ez sñunek az gyö
keret, az zömnek homalyat el vezij:

A P I V M N A K.

Z 2

Neues

F I V E S K Ö N Ű V.

Nevezetij.

Deiakul, *Apium*, Magyarulis Apiom.

Termeszetiij.

Meleghtë természeti vagyoni,

Haznaij.

Szömnek dagadasira io kennij kenyer bellel: az heu gyomrotis meg kinyebiti: Az azzonijallatok chyöchinek kemenyseget, meg gyogitya vize letöt indit, akar nyersen, akar főue egyek. Főue az gyökere igen io minden mergek ellen. Dize noknak döghi ellen igen haznal ha moslektan adgyak ennijök.

T A R K O N Y N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Pyretrum*, Magyarul, Tarkony.

Termeszetiij.

Meleghtë az Tarkony.

Haznaij.

Ha elz vele, az nathatki hannya.

Eczöte

Ecztoben főzd meg es fogaidat mosd meg vele,
fájdalmokat el vezi.

Ha olaiál özue töröd, az veriteköt ki zŕjvia.

R O S M A R I N N A K .

Nevezetij.

Deiakul, *Rosmarinus*, *Libanotis*, Magyarul: Rosmarin.

Termezetij.

Igön meleghit es szárazt mint az Bors fŕju.

Haznauj.

Ha az gyökeret borban főzöd, has fajaft, kigomarast gyogit, vizeletöt indit: korszagosnak, reghi zaraz hurutnak ellene al, ha az fŕjuet, maguat, gyökeret izod vizes borban, auagy zilua leueben. Ha borban borsal főzöd, sargafagot gyogit.

Ha meg töröd az Rosmarint, ver folyast meg allat: az al feledben valo sült es dagadaft, megh gyogit, gelyvat es egyeb föl dagat nyalas kelest meg erlel.

Az gyökeret ha mezzel özue főzöd, az sebot es keleuent meg tiztitya: az vize az zömöt tiztitya

FIVES KÖNŰV.

ha mosod vele: tőkössegöt es zakadaft meg gyogit ha kötözöd vele.

DIZNO KÖMENYNEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Peucedanum, fœnum porcinum, pinastella*, Magyarul: Dizno kömeny, erdei vad kömeny, teröm az hegyekön . ollyan mint az zelid kömeny.

Termeszeti.

Meleghit es igön hevit.

Haznauj.

Ha ez vad kömenynek meg főzöd az gyökeret borban, nyalas torhat, mely faiaft gyogit, es igen tiztit mindön neduességöt.

Ha megh töröd es ki facharod az levet, vgyan ezön hazna ha meg izod.

Az gyökeret, migh vj es gyermekded zarazd meg arnyekon, ne az hevön, mert vgy semmie lenne, de előzőr kessel meg meteld: es ezt ez zaraztot gyökeret Rosa eczötben főzd meg, feiedet es homlokodat mossad vele, feyszedelgest es feyfaiaft gyogit.

Ha kes

Ha kedig meg töröd es az ki fachart leuet mez-
zel elegitue izod, Thorok gñkot gyogit kigyó
harapast, be forrazt.

Olaiál ha elegñtöd ez vad kömeny vizet es azt
izod, vele kenyöd, has fajast, heufegös dagadast
es raztot el vezt: az ki nem zilhet, annakis io.
Veseknek es hoiagnak fajafat megh allattya vize
letöt indit ha gyakran izod, nehez lelegzetöt gyo-
git.

Az gyökeret ha meg töröd eczötben es fa olai-
ban habarod, mindön görtföt, innak özue vonyas-
fat es meg kemenyü lefet gyogitya.

Ha az gyökeret megh töröd fa olaijal es Rosa
eczöttel, feiedet vele kenyöd: azt az ki mint egy
holt vgy fekszik, aluzik, el feleit mindönt, feyze-
dölgest, korsagot, hagymaszt, farsabat, görtföt,
regñ fei fajast es fñl fajast meg gyogit.

Ha az gyökereből ki iüt leuet az fog odvaban
töltöd, meg gyogitya.

Töröd meg az gyökeret, porozdvele az seböket
es rothadasokat, meg gyogitya.

N I G E L L A N A K.

Nevezeti.

Deia

F I V E S K Ö N Ő V.

Deiakul, *Nigella*, *Melanthion*, *gith.*

Magyarulis, *nigella*: Konkoly zabafu fñju, nem az buzaual erik eggyüt. hanem aratas vtan zedik, io zaga vāgyan az maguanak, nathas embernek io zagolnij: nem tizta feier az viraga, hanem kek zabafu: az magua tokia vāgyan zaruas.

Kert bennis teröm.

Termezetij

Meleghitö es zarazto.

Haznāij.

Borban az maguat ha meg főzöd, es egy niha ny napig izöd, vizeletöt indit, azzonjalat haui korfagat meg inditya, galiztyat belöl meg öl teiet neuel az chyöchben; tidöt, mellyet tiztit, has te körest meg allat.

Ha az maguat megh töröd, es az dagadasokra kötöd, minden fualkodast, dagadast, zömölchyöt es sömört meg gyogit.

Eczöttel ha özue töröd az maguat es az faio fejedre auagy homlokodra kötöd, fey faiaft es hagmazt meg gyogit.

R A G A D O F I V N E K.

Neue

Nevezetij.

Deiakul, *Sparine*, Magyarul: Ragadouany.

Termeszetiij.

Szarazto természetij vakon az Rakadouanyanak

Haznaij.

Fachard ki az leuet es io innija azoknak, kiket az vipera kígyo meg harap.

Faio filbennis haznal ereztent.

Ha oh haial őzue töröd ezt az fűvet, gelyvakat es dagadasokat el ozlat.

CHER LEVELŐ FIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Teucrium*, Magyarul, Cher leuelő fű.

Termeszetiij.

Igön meleghítő es szarazto.

Haznaij.

Az dagat lepet meg gyogitya, ha chűgerben nagy vizes borban meg főzöd.

F I V E S K Ö N ű V.

Ha eczõtben reia kötöd, az Sült es gely vat el ronya.

C H A M A E D R I S.

Nevezetij.

Deiakul, *Trisago, Chamædris*, Magyarul: Cherleuelõ fñu, az tõuetõl fogua viraga vagy on mind az teteie fñgh.

Termezetij.

Igõn heuñto es zarazto.

Haznauj.

Ha borban auagy vizben meg főzõd es megh zürõd, az vtan mezet vecz bele, es gyakorta izod, hurutot, vñjonnan tamat viz korlagot es minden fele zomñhoztato betegsegõt, raztot, auag lep da gadaft, torok fiaiaft es nehez vizelleft meg gyogit, merget ki üz.

Fõzd meg vizben es hidegleleft gyogit ha sok zor izod.

Korlagosnak igõn io, meh serben meg főznij es gyakorta innija.

Ha eczõtbe főzõd es meg izod, dagat lepet gogit

Az azzony embõrök testet ha meg parlod vele, be buritvan, az zemerõm testõk faiafat meg gyogitja.

Ha

Ha fos eczötben meg főzöd, es kouazzal özue habarod, okadast meg allat: bökögést, gyomor be-
lij hidegsegöt. el allat: nathat es fey chyöpögést
tiztit.

Törd özue Nigellauval es kösd faksoban, ha az
vak zömödre kötöd igen io.

Ha eczöttel, borral mezzel es fa olaiál az febre
kötöd, meg gyogitya. Korpas es közös feiet meg
oruosol, ha török borso liztiuel fos vizben haba-
rod es reia kötöd.

M E H F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul *Melissa, Apiastrum*, Magyarul,
Meh fñju, mehek zeretö fñju: feier, viragu, hasonlo
az pözerczehöz es az holt chalanhoz: ha ki za-
kzod az viragat, edös.

Termeszetiij.

Meleghjtö, zarazto, emeztö es gyogito fñju.

Haznaij.

Ha borban meg főzöd az Meh fñjuet es gyakran
izod, korfagot es fuladast gyogit, mellyet es tidöt
tiztit, az ziuet erőfsiti, mert banatot auag Melan-

F I V E S K Ö N Ő V.

choliat belőle ki űz, has fajast gyogit, igen io belőle clystert chřnalnř az Colica ellen.

Meteld meg az erdei meh řřjuet, egy napes egy eiel az tald edős borban, az vtan vöd vizet , minden fele belő betegleg ellen igen io : Thorok dagadast , nyak řlap le esefet , zent Antal tūzet es has fajast gyogit, ha minden nap izod es az řřjuet hasadra, torkodra kōtōd : řōt az chyoklast , az sok zelletit az hasnak meg allattya , az sok kerōdest es bōkōgēst el tauoztat, řzōmōt tiztit.

Ha řzek řřju viragual egy saktoban kōtōd, es vizben auagy borban meg řzōd, tekerō chyōmōrt, has fajast, azzonyembōr matraiat meg gyogit : řōt zōmerōm testnek, Mainak, lepnek, es vesenek be rekedest meg nřttya. Ha azzonyembert parlaz vele az veret meg inditya, kōuet ront, minden dagadast, agyeknak fajalat, has tekereft meg gyogit.

Ha vizet vezōd, igen io Kigyonak es dihős Ebnek marafat vele mosnř.

Zavaros borban ha be vetōd az Meh řřjuet, řzep zinōue tezi.

Ennek az meh řřjunek az vize, legyet es rothadast el űz, nem hadga az hust hamar legynek meg esnř

P Ö S Z E R C Z E N E K.

Neves

Nevezetij.

Deiakul, *Marrubium*, *Ballote*, Magyarul, Pözerce. Az egghék feier pözerce, zederies viraga vagyon: az masik fekete bidös fñju, ollyan mint az chyalan.

Termeszetiij.

Meleghtës es zarazto.

Haznaij.

Az fekete pözercet, Borban auag mezes vizben ha meg főzöd auagy chak vizet vezöd es azt izod, igön io szñju fogas, chyoklas, es szñvnek rezketele ellen: korszagot gyogit ha gákran izod: vizeletör es az azzonyember veret meg inditya.

Az feier pözercet ha meg főzöd es azt gákorata izod: fuladaft, hurutot, belső kehet, rothadaft gyogit: Az Maiat, lepet, mellyet es tñdöt meg tiztitya, ha mezes vizben meg főzöd es gyakran izod.

Ezön hazna ha meg töröd es kifachyarod, es az feier liliumnak vizeuel adod meg innña.

Igön io mergös kigyo harapas ellen: az zömöt meg, vilagositya, galiztyat meg öl az hasban.

Förözte nñ az fekete pözerceben az az zony

F I V E S I K Ö N Ő V . I

nepeket , kiknek hatok es oldalok faíj , auagy az feier ver futki belőlök, auagy meg dagadot az labok, igön io.

Az fekete pözerczenek vizeuel az varat, zömölycyöt, kozt es fennyedeKöt mosnáj igön io. Az gyermeköket igön io benne föröztenj az kik varafok.

Lugban főzd meg az fekete pözerczet , kozos feiet gyogit.

Ha syrupot chjnalz az feier pö zerczeböl , mezes vizben auagy zilua leuben meg főzuen negyzer , vjjob vjjob leuet töltven reia es azt el zhrauen, meg Nad mezezven : ezt igen io innja fuladafurul , hurutrul , es mely faiafurul , az tjdöt megh tiztitya.

L O H E R E N E K ,

Nevezetij.

Deiakul , *Trifolium*, Magyarul, Lo here, ha rom leuelö fju. Sok fele, nemelljknec zederies viraaga vagon , nemelljknec farga , nemelljknec kedig feier.

Termezetij.

Igön zarazto természetü:

Hazn_a

Haznáj.

Ha az viragat az maguauál őzue mezes vízben auagy borban meg főződ es meg izza, igen io: mert tekerő has fajast meg allat enyues ganet az belből ki hoz, mindön belnek ragafat, fajafat meg gyogitya. Az zonyember veretis meg allatya, ha borban főzi es meg izza.

Ha fa olaiban es vízben az lo here viragit es maguait meg főződ es reia kötőd az kemeny dagadafra es köues sültre, hamar meg erlelő az keles főket es sülöket.

M O L Y F I V N E K,

Nevezetij.

Deiakul, *Trifolium odoratum*, *Lotus sativa*, *Asphaltites*, *Nardus*. Magyarul: Molyfőju: kerti lohere, kertben termő zagos három leuelő főju, kek viraga vagon.

Termezetij

Meleghtő az zagos három leuelő főju.

Haznáj.

Ha

F I V E S K Ö N Ő V.

Ha az leuelet, viragat es maguat mezes eczötben meg főzöd es meg izod, minden merget el ta-
uoztat tüled : Kigyot, bekat meg öl : de Rutaua-
es Papa frjueuel eggyüt kely meg főznij.

Az maguat es viragat mezes vízben ha meg fő-
zöd es gyakorta izod, öklelest meg gyogit, vize-
letöt indit, zömeröm test faiafat el vezij.

Igen io ezt gyakran innija az korfagosoknak,
Matrasoknak, Kiknek matraiok le esöt.

Ha az viragat maguat es leuelet mezes vízben
fözöd es gyakorta izod, vizkorfagot indit : az
harmad napij hideg lelest meg allattya.

Az maguaban törue tizen nyolcz penz nyomo-
nijt, ha adcz borban meg innija az azzonijallatok
hauj betegseget meg indltya.

Ha vizet vezöd, auagy meg főzöd az leuelet,
viragat es maguat borban : es az seböt auagy az
merges harapast vele meg mosod, hamar meg gyo-
gitya. Seböt igen meg tiztit,

F O K H A G Y M A Z A G V
F I V N E K,

Nevezetij.

Deiakul, *Alliaria*, Magyarul, Fok hagyma

Zagu

zagu fűje, mert olyan az zaga az leuelenek es viragának mint az fok hagymanak, hasonlo az chyan lan leuele hőz. ket senghnűreis föl nő, az viraga feier, fekete az magua söueny mellet teröm.

Termeszeti.

Meleghűtő es zarató mint az kertj fokhagyma.

Haznáj.

Meleghűti az chömörlöket: az nedues, enyues, nyalas, taknyos nedveslegöt ki tiztitya.

Az magua igen io az azzony nepeknek ha eszöttel özue törik es meg adgyak innűok, io az testök reis kötnű, meg inditya az meg reket zorult rutfagot.

F E K E T E I R Ő M N E K

Nevezeti.

Deiakul, *Artemisia*, Magyarul, Fekete iröm.

Termeszeti.

Meleg természetű fel rez zerint es zarató egy kevesse.

Haznáj.

Bb

Az

Engo. Domi

hu
M
X
nt

F I V E S K Ö N ű V.

Az fekete irmót, szék fűvel es apro boytoriana
nal özve főzd meg borban es chjnalny kenyöt be-
löle, meg vonyodot inakat io vele kennj es melega-
hön kötöznj.

Megh faradot embörnek ha förödöt es lugot
chjnalz az fekete irömböl, igen kinnyebiti.

Ha valakinek az all fele meg vez, igen io vele
kötöznj, de vörös borban kely meg főznj az fe-
kete irmót.

F I R T Ő S F I V N F K.

Nevezetij.

Deiakul, *Botris, Ambrosia*, Magyarul, Firt-
tös fűju, szölő fűju, mert olyan gyömölchj van-
nak mint az vad zölőnek, az leuele olyan, mint az
fekete irömnek leveleñ, nagy szaga vagyon, folya-
tekok mellet teröm.

Termeszeti.

Meleghtő es szárazto.

Haznauj.

Ha borban meg főzöd es gyakran izod, fula-
dast es nehez lelegzet vevest meg gyogit.

G O L Y A K Ö R Ö M N E K .

Nevezetij.

Deiakul, *Pes columbinus*, *Rostrum ciconia*,
Geraniū, Magyarul: Golya köröm, variu lab:
 olyan az leuele mint az fekete iröme, az hegy he
 gyös mint az chyökana az orra, vörös az viraga.

Termezetij.

Szorito es szarazto természetü.

Haznaij.

Az gyökeret ha porra teződ es egy arany nyo
 monjt izol meg benne borban, igen io Matra
 nak betegsege ellen, vizeletöt indit, köuet ront.

Seböt özue forraztanij es ver allatnij igön haz
 nos, Borban meg főznij es szaiadat vele mosnij,
 io. Ha chyöchyödet es az zöméröm testödet kö
 tözöd vele, hirtelen meg gyogitya febeit.

G Y E K E N F I V N E K .

Nevezetij.

Bb 2

Deiaa

Et mib. vita
Lag. Laoper Cula

F I V E S K Ö N Ö V.

Deiakul, *Typha*, Magyarul, Gyeken fű.
Sás, vgyan bot teröm raita.

Termezetij.

Az tőue, hideghűtő es zarazto.

Haznáj.

Az gyeken fűnek gyökere borban főue es me-
legőn innija, Colicafnak io, kü ellen haznal, vize-
letőt indit.

Főzd meg borban az tőuet, ves mezet bele, tő-
mient, borlot, Myrrhat, főzd őzue rez edenben,
igen io fog faiaft es megh omlot zaiat vele meg
mosnij. Az magua io kigyó maras ellen.

Az gyeken fű gyökere tőrué az sebőt őzue
forraztya.

S Z A R A Z F I V N E K

Neuezetij.

Deiakul, *Conyza*, Magyarul: Szaraz fű, Eb
szöm, balha halal. Az viraga ollyan mint az Cy-
prusnak: az leuele mint az eger fűnek szőrös.

Termeszeti.

Szaraz

Cista Placome Contra

Szarazto es melegñtõ termezetű.

Haznai.

Ha az viragat es levelet borban meg főzõd es gyakran melegõn izod, chyõpõgõ vizeletõt meghallat, holt gyermekõt az Matrabul es havñ korlagot ki hoz: Thorok gñk ellen io: Sargafagot el üz: Korlagosnak eczõiben főzññ az viragat es levelet, es azt innña adññ gyakorta, igõn io: az lepnek es Mainak be zorulafat meg nñttya.

Chñm mazokat, Balhat, pokot, rut ferget, kigyot, el üz: vala hol el himtik.

Ezõnkeppen az fűstñs el üzñ az kigyot es az gñkot.

Io meg főzññ chyengõ viraggal õzue es az retõtõgõ kabalkodoRnak adññ.

Vala mely hazban tartod, az kigyoktul tiztan tartya.

Ha kigyo harapafra kötõd, meg gyogitya: sebõt tiztit: irtet io vele chñnalnñ. Kikõn hagyamaz vagyon es az kiknek feiõk zedõlõg, ha az feiõket es homlokokat az vizuel mosod, meg gyogitya õket.

ZENTIANOS FIVNEK.

F I V E S K Ö N Ū V.

Nervezetij.

Deiakul, *Gallitricum Sclarea*. Magyarul:
Zent Ianos fíjue: nagy zagu zelős levelő kertí
fíju, hasonlo az pózerzehöz de szep zagu es na-
gyob leuelű.

Termezetij.

Szarazto es melegítő mint az Bors fíju,

Haznauj.

Ha borban meg főzöd es izod, gyomrot me-
leghit, taknyot kí űz: meddő azzonyoknak es az
kik ből feier ver iarki, io inníjok.

Ha porra teződ es az orraban suiod, prüzők-
tet, nathat el űz, feiet tiztit.

Vizben főzd meg es az azzonyembört főződ
meg benne, az holt gyermeköt es havíj korfagot
ki hozza.

Ha mezzel özue főzöd es töröd, kösd az gely-
vakra es sülyökre, azokat el rontya.

Az níjlat es vasat kí vonyza, ha kötöd az fíjue-
vel es mosod az sebot az vízeuel.

Eczörben az leuelet ha megh főzöd, Thorok
alat valo dagadasokat es síjl mellet valo erezköde-
söket el ront. de reia iok kösd.

VAD SALLYANAK.

Nevezetij.

Deiakul, *Salvia sylvestris*, *Horminum*, *Ele-*
lisphacus. Magyarul: Vad Sallya,

Termezetij

Melegűtő es egy kéuesse zorito,

Haznauj.

Azon haznauj vannak mint az zent Ianos fűje-
nek.

VIZITÖKNEK.*Nevezetij.*

Deiakul, *Nymphaea*, *Nenuphar*. Magyarul:
Vizi tők: ifzopos helyöket es to allafokat szeret.

Termezetij.

Az vizi tőknek mind az gyökere es mind az
magua szarazto természetü.

Haznauj.

Az gyökeret ha megh szaraztod, meg töröd es
borban

F I V E S K Ö N ű V.

borban meg izod, ver hast el allat rulad.

Has faiaftis io vele meg kennij.

Ha zurokkal az haiakra chjnalod, azokat meg vastagitya hogylene koppaggyanak.

Az maguat ha ki meg izza, ferfiusagat meg erőtlenitij.

M A T R A F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Alba benedicta*, *Matricaria*,
Parthenium. Magyarul, Matra fiju.

Termeszetiij.

Meleg természetű fel rez zetint es zarazto keu
uelfe.

Haznaiij.

Ha meg főzöd mezes borban es azt izod, huru-
tot gyogit: azzonjallatnak meg reket mehet meg
najttyat, veset, hojagot, tiztit, köuet ront. tijdöt
epjt, de eh iohra kely vennij es nem kely mind-
gyarast vtonna ennij.

Ha az azzonjallatokat meg főrdztöd bēne, ha-
uñ korfagokbul tiztulnak: gyermek massat ki hoz-
za belölök, Eökök

E Ö K Ö R Z Ö M N E K.

*Nevezeti.**Deiakul, Oculus bouis, Buphtbalmum.*

Magyarul, ökör zöm, olyan az viraga mint az eb kapornak, de szelős mint egy lengyel garas, el terült feier viraga vagon.

Termeszeti.

Kemeny es vastagh természetü az ökör zömnek az viraga.

Haznauj.

Az kik fargafagban vannak, ha meg főzik vize es borban ezökör zömü fíjuet, igyak egy néhány napig az főrdő vtan, es meg gyógyulnak sart ki üz: meg veszőt zaiat io ennek az vizeuel mosnáj.

Ha az fíjuet, migh gyenghe, foyal ezöd es olajjal mint egy Salatat, hafat tiztit.

Az zöld leuelet ha meg töröd es sebre kötöd, meg gyogitya, dagadast enhít, mindön heusegöt es fey faiaft az vize es leuele el üz. Feiet es faio zömöt io vele mosnáj. Seböt forrazt, az feinek sebeinek haznal.

Ha kedig földi bozzaval es apro boitoriannal

F I V E S K Ő N Ű V.

Őzue főrdőt chinalz belőle, io kőzuenyőst, taga
zakattat es farfabast benne főrdőzteni.

B A S A L N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Pæonia*, *Pentorobus*, *glycyside*.

Magyarul: Basŷ Rosa: Ket fele, eggŷk kőz, az
masik zaz leuelő.

Termeszeti.

Szorito es edős termezeti vagyon.

Haznauj,

Az maguat io innŷja szŷlő azzonŷjalla toknak
zarazon, mert meg tiztitya őket.

Ha ki borban meg izza, hat faiafrul haznal: Io
sarga betegsegrul, veseknek es hoiagnak faiafarul.

Ha borban meg főzik es meg izza, az hast meg
allattya.

Az fekete magvaiban tizőn őtőt igyal meg me-
zės vizben, es haznal eielŷ nehezitelők auagy bo-
zorkany nyomások ellen.

N A P K A S A N A K.

Nevea

Nevezeti.

Deiakul, *Milium solis*, *Lithospermum*.
Magyarul : Nap Kása, Tengörj köles, Madar köles.

Termeszeti.

Az magua hevítő és zarázto.

Haznáj.

Az maguat ha borbá törve gyakran izod, az ho-
iagban es az veseben valo követ meg rontya.

Ha az embört az kiben kü vagyon, gyakorta
főroztöd az madar kölesnek fűveben, meg gyógyi-
tya, küvet ront es vizeletöt indit.

FEIER MALVANAK

Nevezeti.

Deiakul, *Althæa*, *Ebiscus*, Magyarul : Fe-
ier malua : kek szabafu viraga vagyon ; feier az le-
uele es szara.

Termeszeti.

Az leuelej es viragj meleghtök es zarázto.

F I V E S K Ö N Ö V.

Haznaij.

Ha borban auagy, mezes vízben meg főzöd az feier Malua gyökeret es azt izod, melynek, tñdönnek es hasnak faiafit, hurutaft meg gyógyítja. Bel faiaft, erőtlenegöt, ver hast, es egyeb haragbul, sarbul indult betegsegöt meg gyógyit. Ezön hazna az vizenek.

Ha borban az gyökeret es virágot meg főzöd, fuladaft gyógyit.

Az gyökeret mosd meg es appokint meteld meg teiben es főzd meg, kösd az kelesre, meg erleli es fakasztja.

Ha kedig az feier Malua gyökeret es leuelet öze főzöd es töröd Lud haial, dizno haial es egy keues terentinaual, az hasnak dagadasat kennyed vele es meg gyógyitya. Ezön hazna az vizenek.

Ha az gyökeret eczötben főzöd es zaiadat vele mosod, fog faiaft gyógyit.

Ha az maguat mig zöld meg töröd es eczötben nap heuen meleghtöd es meg kenyöd vele az feier zeplöt el vezti.

M A L V A R O S A N A K,

Nevezetij.

Deias

Deiakul, *Alcea*, Magyarul, Erős Malua Rosa.
Mint az kendörnek, olyan buitós az feie es maga-
ua : három szárba nõ föl, az gyökere hozzu, feier,
zelős, köuer helyön teröm.

Termeszeti.

Szarazto természeti vagyón,

Haznáj,

Ha meg főzöd gyökeret borban auagy vízben,
ver hast, meg szakat embört, tagaň õzve sugorot-
tat meg gyogit ha gyakorta izza.

Ha vizet vezöd es zömödöt vele mosod, fenösiti
az zömnek vilagat.

Ha az embörnek nyakara kötik az gyökeret,
vgñs vilagosb lezön az zöme.

K E N D Ö R N E K.

Nevezeti.

Deiakul, *Cannabis*, Magyarul: Kendör.
Egğñk vad kendör. Masik zelid kendör.

Termeszeti.

Vgyan meleghtës es zarazto : nem hideghhtës

FIVES KÖNŰV.

az mint nemelleyek mongyak.

Haznáj.

Keuelet ennő iő az kendőr magban, de az fo-
ka art, mert meddüve tezőn es az gyomrot megh
vezti.

Ka az maguat meg töröd es teiben meg izod,
szomíjsagot meg allat.

Az leuele mig zöld, az vizeis igön iő az feinek
dagadasara. Közuentis iő vele kötözni.

Ha az fachyart levet az fíjlben tölöd, apro fer-
get megöl az fíjlben.

Az vad kendőrrel igen iő orbanczot es tüzes
dagadaft kötözni, ha meg töröd az leuele.

CHYENGÖ VIRAGNAK.

Nevezetij.

Deiakul: *Hypericum*, Magyarul, Chyengö via-
ragh, likas leuelő fíjv.

Termezetij.

Az chyengö viragh meleghitő es szarazto.

Haznáj.

Az vizet igön iő minden nap inni az korfa-
gofok

göföknek, mind nagynak kichinnek.

Ha borban főzöd es izod, merget, küvet, fővent ki hoz embörből, hideglelest el üz, farsabafokat gyogit: az ki vert pök, meg allattya.

Ha az maguat izod vízben, fart ki hanyattat: külső el belső seböket meg gyogit.

Az leuelet es maguat ha özue töröd es az eghefre köiröd meg gyogitya: bolondozokat, es kabalakodokat meg gögit, ha izzak es feiöket mossak.

Ebböl chinallyak az vörös olait: ennek chyak az tizta viragat zedik, iuegben rakiak es olait töltnek reia: ez olai seböt forrazt, faio filet orvosol, eghest gyogit: agyeknak, hoiagnak, köldöknek faiafat lagitya, víz eletöt indit ha kenjék vele.

E B K A P O R N A K.

Nevezetij.

Deiakul: *Cotula fætida, aiuga, Chamæpitis.*

Magyarul: Eb kapor, sarga az viraga.

Termeszetiij.

Szarazto es meleghjtö.

Haznaiij.

Ha borban meg főzöd auagy mezes vízben es
negy

F I V E S K Ö N Ő V.

negyven napig estue reguel izod, fargafagot, farsabat, meg gyogit. Rasztot küvet, fővent ront : vizeletöt indit : has tekerest, tekerő chyömört es merget ki üz.

Ha figeuel, mezzel es Terpentinaual özue főzöd, Colicat gyogit, hafat indit.

Az czyöchben költ küvet, kemenysegöt, kelevent meg gyogit, seböt forrazt, orbanczot, zent Antal tüzet meg gyogit ha mezzel özve töröd es reia kötöd es az vizeuel az sebetmosod.

Az zonyember rut veret meg inditya, ha mezes vizben gyakran izza. Ezön ital haznal kigyó harapasnak es hurutnak.

B A K F I V N E K. *Bakfű*

Nevezetij.

Deiakul, *Betonica, Uetonica, Britannica,*
Magyarul : Bak fű, Seb fű, mint egy kis lapu-
nak ollyan az leuele, körös környöl rouatos.

Termezetij.

Szorito természetij vagyon az Bak fűnek.

Haznauj.

Az le

Az leuet ha ki facharod Thorok gŕj Kot io vele
kenŕj.

Ha meg fõzõd az leuelet eczõtben Kenyer heya-
lat, faio fogat igen io vele mosnŕj tirhetõ me-
legõn.

DIZNO PASITNAK

Nevezetij.

Dciakul. *Polygonum, centinodia, semina. Truff*
lis, sanguinaria, corrigiola.

Magyarul: Dizno pasit, porcín fŕjv.

Termeszeti.

Hideg es szarazto termezeti.

Haznauj.

Az ki fachyart leve, igõn io mindõn fele sebnek
dagadafa es rothadafa ellen ha mosod vele.

Fŕjlnek, szainak faiafat es rothadasat gyogitya.
az zõmerõm testnek es czombodnak dagadasat
meg allatya ha az vizevel mosod es az fŕjuet reia
kõtõd.

Korlagos gyermeknek az kifachyart leuet igõn
haznal zaiaban tõlteni es innŕja adnŕj.

F I V E S K Ö N Ū V.
S A L A M O N P Ö C H Y E T I N E K .

Nevezetij.

Deiakul, *Sigillum Salomonis, polygonatum,*
Magyarul : Salamon pöcheti, feier viragu fiju, sok
bötke vagon mint az porczogo auagy dizno pas
sitnak, chak hogy föl nõ.

Termeszeti.

Meleghtõ es zarakto termetu!

Haznauj.

Ha meg főzõd borban es izod, küvet ront: alut
vert ki tisztit : belsõ fakadaft gyogit.

Ha tizenkettõt az maguaban meg ezõl, sart, hu
rutot, nyalat es egyeb rufagot ki tisztit:

Az zõld leuelet ha ragod, nathat tisztit.

Az gyökere törõt kek vörõs helt meg gyogit.

Ezõn hazna az vizenek : mindõn fõmört es vad
rat el tisztit az ki fachyart leve.

M E T E N G N E K .

Termeszeti.

Deia

Deiakul, *Peruinca, clematis*, Magyarul :
Metengh, bőrvengh.

Termezetij.

Hevitő es szárazto.

Haznauj.

Ha az maguat meg törőd es mezes vízben meg
ízod, nyálat es fart ki tisztit.

N A D A L Y N A K.

Nevezeti.

Deiakul : *Consolida, Solidago, Symphytū.* *Slovak*
Magyarul : Nadaly, Sarkas fű. *czernoflanek*

Termeszetij.

Szárazto, melegítő es szorito természetűek
az Nadaly fűvek.

Haznauj.

Ha az Nadaly fűvnek az gyökeret meg mosod,
törőd, es mezes vízben meg főzöd, gyakran ízod,
tírdódet meg tisztitya, ver pököst tisztit, mely fa-
iast gyogit, szakattaknak haznos.

F I V E S K Ö N Ő V.

Az kinek az veseie fai, igön io az gyökeret vizben főznij, auagy porra tennij es vizben innija adnij az kinek veseie fai, es az kü bantya.

Ha az gyökeret, leuelet es viragat borban főzöd es izöd, ver hast gyogit, az azzonijallatok veret meg allattya.

Mezes eczötben ha főzöd es izöd, zakadast, tökösségöt gyogit, es ha vizet izöd, rekedest es zomijlagot gyogit.

Ha az gyökeret meg töröd az fekete nadalynak, az vij seböt özue forraztja, az al felnek dagadasat meg allattya.

Az zömeröm testnek tökösséget ha kötözöd az fekete Nadalynak es az ronto sñjunek özue töröt leuelevel, meg gyogitya. söt akar mñ fele seböket özue forrazt. Az nyers hustis özue forraztja ha együt főzöd.

Sereft es zakadast igön io vele kötözñij es kenőñij, az gyökeret oh hial özue törven es főzuen.

E G E R F I L N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Pilosela, Anricula muris, Myoitis.*
Magyarul, Eger sñjl: Szörös sñju.

Termeo

Termezetij

Meleg es zarazto természetű es zorito : azért az sebnek őzue forraztasara igen io es haznos.

Haznauj.

Az eger fűlnek vize igen io az zűvnek meg gyulaztasanak es gyomor dagadasanak oltasara.

Ha az gyökeret ki asod pinkősd haveban, meg azalod es porra töröd, ad gyakran ennij az tőkösnek, kötözdis az fűjuevel es meg gyogyul.

Az mainak igön haznos ha meg főzöd borban es nad mezet vecz bele s-meg izod, vizi korlagot meg gyogit. Sargasagot oruosol ha borban főzöd, reguel es estue izod nad mezzel.

Ha az fűjuenek vizet ki fachyarod, negyed napi hideg lelest meg gyogit.

Az leuelet porra tegyed, seböt forrazt, ha borban főzöd megh es az seböt vele mosod igen io forrazto.

Fűl faiaft gyogit ha bele bochyatod.

Ha az zablyat es feizet ennek az ki fachyart vizevel meg mosod, az aczelnalis kemenb lezön.

B O I T O R I A N N A K.

F I V E S K Ö N Ű V.

Nevezetij.

Deiakul: *Tribulus terrestris, Xanthion.*

Magyarul, Boitorian, kemeny lapu.

Termeszeti.

Meleghtës es zarahto az tövises magu lapu,
az köntösben ragad, semmi hazna ninchen.

S V L Y O M N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Tribulus aquaticus*, Magyarul: Sü-
lyom, vizi geztinye.

Termeszeti.

Hideghhtës es forrahto természetü.

Haznáj.

Ha ki vele el, merget ki üz, es kigyó harapás el-
len io ennij.

Az leuele dagadaft es seböt gyogit : az vize
szem faias ellenis to.

C H Y A B A I R E N E K.

Nevezetij.

Deias

Deiakul, *Pimpinella*, *Saxifraga*, Magyarul:
Chyaba ire, dinnye zagu fñv. *Budnyfu*

Termezetij.

Meleghtës es zarazto.

Haznaij.

Ha borban meg főzöd es meg izod, hideg leles
röl io : vizeletöt indit, követ rönt, veseket es hoia-
got tisztit.

N Y V L L A B N A K.

Nevezetij.

Deiakul : *Lagopus*, Magyarul : Nyul lab.

Termezetij

Meleghtës természetij vagon az nyul labnak.

Haznaij.

Ha borban meg izod, az hasadat megh allattya.
Az fogak inere io tennij ha meg dagadnak.

S Z E K F I V Z A G V F I V.

Nevezetij.

Deiakul

FIVES KÖNÜV.

Deiakul, *Garyophylata*, Magyarul: Szek fűju
Zagu fűju: mert az gyökere zinten olyan zagu
mint az szek fűju: az leuele hasonlo az eperyhöz,
az viragais hasonlo.

Kampálal
Termezetij.

Meleghtő es zarazto.

Haznáj

Ha az gyökeret az forro borban tézöd őzzel
avagy tauazzal, mikor ki asod, igön io zagu bor
lezön. Sebőt es has fiaiast gyogit, büzt el üz, ha
borban főzöd es izod.

MEZEI DARDATSKANAK.

Nevezetij.

Deiakul, *Gladiolus*, *Xiphon*, Magyarul:
Mezeij dardatska, tör formaiu fűju. olyan mint
az kek lilium az leuele, de egy korozal nõ föl kö-
zep irrant, ebben vörös magok vannak; teröm re-
tes helyön, erdön kiualtkeppen.

Termezetij.

Igön

Igön szárazto es meleghjtő természeti vagyón.

Hahnai Haznáj. Hahnai Mind Ez

Ha meg főződ es az agyat auagy falt meg öntesz vele, meg ölj az chjmarokat.

Ha meg töröd es az leuet avagy vizet ki fachyárod, vndok leues varat, sömört es fakadekokat meg gyogit.

K Ö Z Ö K Ö R N Y E L V N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Echion, Sylvestre buglossum.*

Magyarul: Mezei ökör nyelu, mergős vad harapafa gyogito fju, hasonlo az atraczelhoz, kek az viraga, tövilles szörös az leuele es szara.

Termezetij.

Meleghtő es egy keuelle szárazto.

Haznáj.

Ha az gyökeret, leuelet es viragat borban meg főződ, gyakran izod, merget ki üz az zjvből: az vize igön is hideg leles ellen.

Ha kedig Licariom modra az kek viragit nad mezzel auagy feier mezzel özue chjnalod es azt

Ee

ezöd

F I V E S K Ö N Ő V.

ezöd, az Melancholiat, fekete epet es banatot az zűböl ki űz, vert tiztit, gyuitovany hidegöt gyogit.

Ha az viragat es magyat özue töröd es borban az az zönjallatnak innija adod, teiet zaporitya.

Mergös allat harapafat gögitya az vize, ha izod es az seböt vele mosod, az leuelet az febre rakod.

Ha az kek viraganak vizet vezöd, zömnek faiafat dagadafat meg gyogitya, ha mosod vele: ezön kppen czombodnak es agyekodnak faiafat dagadafat meg gyogitya, ha borban az tövet, levelet es maguat törue fözöd es az dagadafra kötöd.

Syrupustis auagy italt chijnalhatnij ez köz ökör nyelvböl:

Fachary nyolcz fontnij vizet ki belöle, ves hozza negy funtmezet ökör nyelu viragat vegy egy funtot törd meg az viragot erössen, fözd megh io vizben ezöket: az vtan had hideg helyön hogy meg hidegzik, fachyard ki mas nap es tijk mony feierrel habard özue, erleld meg az heuön es ely vele: igön io zomorusagh auagy Melancholia es hidegk leles ellen.

P A S I T N A K.

Nevezetij.

Dajaa

Deiakul, *Gramen*, Magyarul: Pasit.

Termezetij.

Hideghűtő es zarazto az pasit:

Haznauj.

Az pasitnak gyökeret zakazd föl es tört meg ha a sebot kenyőd vele be forraztya.

Főzd meg az pasittyates ha meg izod vizeles tot indit, es az veseket tiztogattya.

TIZTÖSFIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Sideritis*, *Heraclia*,
Magyarul: Tiztős fű.

Termezetij.

Fölötte igön nedues es hideghűtő kevesse.

Haznauj.

Ha azuñ febre az meleg verrel reia kötik, meg forraztya es az vert meg allattya.

Igön io az irban chñnalnñ, mert zinten őzue forrazto ereie vagyon: chyontot es sebot igön őzue forrazt.

Lipman's book

Tagań zakattakat es azzu korsagban feküvöket igen io föröztenij benne.

CHIPKENEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Rubus*, Magyarul: Chijpke, Isten atkozta tövisk.

Termeszetiij.

Szarazto es zorińto természeti vagon.

Haznai.

Ha az agatskait meg főzöd es meg izod az hasadat meg allattya.

Az leueleit ha ezöd, fogadnak ineit erörsitik es zaiadnak dohoslagat meg orvosolljak.

Io vele seböt kennij. Az gyömölchet törd meg, fachard ki es ted az nap fenere, hogy meg erylak, io lezön vele kennij has fialt.

Ha az viragat auagy Rosaiat borbā meg izod, vert allat, hasat meg enhjt.

APRO BOITORIANNAK.

Nevezetij.

Deia

Deiakul, *Agrimonia*, *Argemone*, *Eupatorium*. Magyarul : Apro boitorian : mint az kendörnek ollyan leuelei vannak, mikor meg erik az magua, ruhához ragad.

Staph.
Termeszeti.

Meleghtő es zarazto az apro boitorian.

Haznauj.

Törd meg az mig zöld es ha ki meg izza az leuet, az embörben belöl költ mirigyöt ki üzi : mindön belső keleuent ki hany. Haznal ezt innija mer gös allat harapasa ellenis, dihs eb marasa ellen, de az ferüt helyre az megh töröt fñvetis reia kely raknñ.

Ha eczöttel özue eleghtöd az leuet, zömölchyöket el vezt. Ha kinek hasa foly io etekben vele elnñ.

Az gyökeret főzd meg borban, haznal innija vizi korfagosoknak.

Halugban chñnalod kozos feiet io vele mosnñ.

Farat embörnek labaitis io benne meg mosnñ.

Ha porra tezöd, mindön fele seböt io vele be hñntenñ.

Ha borban megh főzöd, az horraual io seböt mosnñ, á leueleit kedig az sebre kely raknñ.

F I V E S K Ö N Ő V.

Az leueleit törd őzue oh haial, es fakadekoKat
az orczadon, keny hecz vele.

Mind leue lestől, Magostul es gyökereftől, vesd
borban, tarch benne: ezt io innija adni a zoknak,
kikön ver has vagyon. Sőt ha kit az kigyó meg
mario annakis innija.

Ha Pinkösd hauabā vizet veződ, io lezön innija
hurutrul, galiztyak ellen, vízi betegsegrül, sarga-
sag ellen, negyed napi hideg leles ellenis: mikor
az sebben ferög teröm, io aztis vele meg mosni.

L V D P A S I T N A K,

Neuezetij.

Deiakul, *Potentilla*, Magyatul: Lud pasit, ol-
lyan leueleij vannak mint az apro boitoriannak,
auagy varaditsnak, sarga az viraga.

Termeszeti.

Meleghtő es valamenniire neduesitő.

Haznai.

Fachard ki az leuet es ha borban meg izod, haz-
nal Colica ellen.

Ha az lud pasitot vizbē meg főzöd es meg izod,
de me

de megis Kelysoznij, az töröt vert el ozlattya.

EÖT LEVELÖ FIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul: *Quinquefolium, Pentaphylon.*

Magyarul: öt leuelő fñju.

Termeszeti.

Az gyökere zarazto es meleghtë.

Haznauj.

Ezt az fñvet föld meg eczõtbe, es ha reia rakod az nag heusegöt ki zñuia: farfabafoknakis haznal. Ha az leueleit eiel borban tartod es regvel megh adod innñja az korsagosnak, igön io.

Ha borban meg föld es meg izod, negyed na napñ hidegöt eltauoztat.

Ha oh haial özue töröd ezt az fñuet, io seböt vele kennij.

Az kin farga betegség vagyon, chñnallyon pilulakat auagy golyobis kakat belöle, buza liztel es vizzel özve gyuruan, es kilencz nap ellyön vele, meg gyogyul.

Ha porra teződ ezt az fñuet es mezzel özue elegitöd, omlot zaiat kenyhecz vele, el vez i az bi dössegetis.

Föld

F I V E S K Ö N ũ V.

Főzd meg az gyökeret es faio fogat io lezõn
vele mosnñ.

Ha ezõn gyökeret eczõtben főz meg , gely va-
kat es mindõn fele dagadafokat io lezen vele ken-
nñ.

E P E R G Y F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Fragaria*, *Fragum*, Magyarul;
Epergy.

Termezetij.

Hideghjtd es nedues itd az epergy.

Haznauj.

Ha az leueleuel förödõt chñnalz, kũ ellen haza-
nal.

Az epergy természet fölõt valo heuseg ellen
igõn io, mert az embõrt meg hñjuõlsiti.

Ha kinek hasa meg yõn io meg mezeznñ es vgy
ennñ.

Zomñsagrulis io az epergyet ennñ.

Vizet vennñ io az heusegh ellen, ha ki izza.

Az Epergynnek vize tisztitya az maiat, ha ki ke-
nyerrel ez i az rihet testerõl el vezti.

Innñja

Innija io sargasagrul, ziuet erősiti az embö-
nek es küvet agyekaban meg ront.

Az azzonjallatoknak io innija havj beteg-
segök ki tiztulasa ellen:

EUPHRASIANAK.

Nevezetij.

Euphragia, Euphrasia.

Termezetij.

Hivösitö termezeti vagon az Euphrasianak.

Haznauj.

Semmire egyebre nem haznal, hanem zdmnek
orvoslasara. Ha vizet vezöd, faio zömöt io vele
mosnñ. Föld meg borban es meg vilagositya zdm
meidet, ha vele mosod, auagy reia rakod.

TALMOSOFIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul: *Equisetum, Equinalis herba, Cau-*
da Equina, Hippuris. Magyarul: Tal mosofñju,
Beka rokka.

FIVES KÖNÜ V.

Termezetij.

Magnostul

ad ungu

Szörítő termezeti vagy az Talmaso fűjének.

Haznaij,

Ha kinek sebebül avagy orrabul ver foly, meg allattya, mikor reia rakiak, avagy alaja tartyak.

Ver hafrul, azzonyember ver folyasarul io vize ben auagy borban meg innija.

Azoknak kik vert hanyinak es hurutnak hasznal az gyökeret auagy vñ leueleit meg innija.

Ha vizet vezik auagy ki fachariak, labot io vele mosnñj, likas sebököt vgy annijra be forrazt, hogy ingen chyak az helyet sem ismerhetnñj meg raitok. Ezön vitzzel homlokodat io kennñj es az orrodoban io be eretzenñj, meg allattya az orrod veret.

Talakat, kannakat es mindön on mñjuet, tisztua tezőn, ha vele dörgölik es mossak.

SZITTYONAK.

Nevezeti.

Deiakul, *Iuncus*, *Scirpus*, Magyarul: Szittyó, Sombek, Sas, kaka, gyeken: hordot tataroznak: vele, zatyrot es gyekent kötnek belöle.

Termeo

Termeszeti.

Meleghejtő es szárazto természetű

Hajnaij.

Ha borban izod, vizeletöt indit, küvet ront az
vesekben, bür alat valo sart es vizet ki vizön huru-
tot es Scorpio marast gyogit.

Az zonyembernek hideg es meg zorult testet,
parlással es meleghitessel meg gyogitya.

Ha az töuenek liztet Rosa vizben chjnalod,
rothat zaiat es inet meg gyogit.

Az gyomorban valo varakat meg gyogitya, ha
eczöttel az liztet reia kötöd:

T I D Ö F I V N E K.

Nevezeti.

Deiakul: *Pulmonaria, Tibhymalus.*

Magyarul: Tűdő fű.

Termeszeti.

Meleghejtő es szárazto természeti vagyon.

Hajnaij.

Ff 7

Az

F I V E S K Ö N Ő V.

Az maguat ka ki hozza vezzi, iol meg tiztitya.
Ha az gyökeret eczörtben meg főzöd, oduas fog
nak faiafat gyogitya, mikor vele mosod.

Az teies leuet ha olaiol özue elegñtö, valad hol
az testöt vele kenyöd, az zört el vezti rula es sima
va tezi: Zömölchyöketic el vezti.

Ha az leueleit, gyökeret es gyömölchet az ha
las toban vetöd, valamely hal azt megh kostollya,
azonnal annjra el zed ül, hogy kezzeddelis meg
foghatod.

Minden napi hideg leles ellen igön haznal ha
vizben megh főzöd az kissebbik eb te iö fñvnek
gyökerevel; de valami keves tengöri zölöt es nad
mezetis ves bele.

Ha vizet vezöd ez tñdö fñvnek es eh iohra izol
benne, galiztyakat az gyomorban meg öl.

Az kinek inañ le zakattak io ezön vizzel estue
es reguel tagait meg kennj.

S A R G A G Y O P A R N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Chrisanthemü, Helychrysum, A-*
maranthus. Magyarul: Sarga gyopar, arany vi
ragu fñju, barsony zinü az viraga.

Tero

Termeszeti.

Meleghtës és zarázto.

Haznái.

Az farga gyoparnak az viragat borban id meg gyakran, az vizeletôt meg inditya : Kigo harapast gyogit : farlabafokat et Tökôfôket gyogit.

Ha mezes vizben az viragat meg adod innija az azzonyembernek, meg allot havij korlagat megh inditya : az alut vert, az sebben, hoiagban, veseben meg emezti.

Ha az farga gyopar viragat feier borban főzöd, es eh iohra izol benne egy kis poharka val az na that es chyöpögö orrot meg allat : az galiztyat ki hozza az embörböl.

Az farga gyopart hand az ruhak közzé es nem hadgya az molynak meg ennij. Ha mezben meg főzöd, io eg heft vele kötnij. Ha kedig az gyoparbul Lugot chijnalz, az tetvet meg ôlji : söt ha az ingöt es ködment ennek az vizeuel auagy viraganak leueleuel meg himtöd, az tet veKet ki üzi.

SZAPORA FIVNEK.

Nevezetij.

Ff 3

Deia

F I V E S K Ö N Ü V.

Deiakul, *Verbena, columbaria, sacra herba.*

Magyarul: Szapora fű.

Termezetij.

Szorító, szárazító, melegítő természetű, mert kelesű.

Hajzaij.

Ha az szapora fűvet borban főzöd es melegön izod gyakran, mindön fele belső betegségek ellen igön io: maiat, lepet, veset tisztit, küvet ront, megget ki űz, fargafagot gögit. Ezön hazna az vizenek.

Ha eczötben özue töröd, orbanczot es tüzes dagadast meg allat: ha mezzel özue töröd, seböt forrazt.

Ha reghű dizno hajal özue töröd es oluaztod, igön io azzonijallatnak testenek, czombianak, szarának, es hasanak dagadasat vele kennöd.

Ha az vizeuel az hagymazban feküüő embörnek homlokat kenyöd meg gyogitya: meg vezöt zaiat es fogat az vize gyogit.

Dagadasokat, sulyokat, varakat, fakadasokat az ki fachyart leue meg gyogit: igön io az meg allot ver inditasara es belső betegsegre.

Bekat, kigyot el űz, ki hait, ha borban izod es ha fiftölöd vele: farkas es rothat seböt meg allat az leuele, ha reia kötöd.

V A D M A K N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Papauer erraticum*, *Papauer ru-*
beum. Magyarul Vad Mák, budoso Mák:
 Pippants, zanto földön terem.

Termezetij.

Fölötte igön hideghető természetü.

Haznáj.

Az mezej vörös Máknek öt auag hat feiet ha ha
 rő lud mony heban ferő borban meg főzöd es meg
 izod, el alut, alatlansagot el üz, almat hoz zö
 mödre.

Ha mezzel özue töröd az maguat es vgy ezöd
 kemeny Colicas hafat lagit.

Ha vizet vezöd az viraganak es azt izod, belső
 heufegot el üz: gyuytounany hidegben igön io in
 nija:nyelunek, toroknak dagadasat meg allattya:zét
 Antal tüzet meg allattya ha mosod vele, orrod ve
 ret, mainak folyo veret meg allattya ez mäk vize,
 ha poztot meg aztatcz bēne es az orrodra kötöd.

Ha meg főzöd ez vad mäkot es vele mosod az
 zainak rothadasat es inneK dagadasat, meg gögitya.

Ha ezön Mäk sñuel az az zonynepek mossak
 az zö

F I V E S K Ö N Ő V.

az zömeröm testöket, agyekokat, es az fñuet reia kötik, az ö sok verök folyalat meg allattya.

Ha az vad maknak leueleböl ki fachyart vizet kenkövel es Saletrommal özue temperalod auagy elegjöd, szömnek heuseget meg allattya.

K E R T I M A K N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Papauer satium*, Magyarul: Mák. Ket fele az kerti mäk, eggjék fekete, az másik feier, mind viraga, s-mind magua.

Termezetij.

Hideghjöd természetü mindön fele Mäk.

Haznauj.

Szedölgöd feieknek io az Mäk, igön alut, vagy ezöd, vagy izod.

Az fekete makot ha ezöd, auagy ha vizet izod, Nathat es feiböl folyo rutlagot ki üz, hurutot meg allat.

Az maknak az maguat auagy ki fachyart leuet, ha meg főzöd io vizben, es vele feiedet, homloko-dat mosod: fei fajast megh allat, hagyamazt meg gyogit, zent Antal tüzet meg olt.

Mondola olajal az Mák vizet töltés az filben,
meg allattya az filnek chyengeflet es zuggafat.

Ha az Mákbul olait chijnalaz, hurutot megza-
razt, torkot gyogit, meg lagit: gyuitovany hideo
göt es alatlanfagot meg allat.

Syrupot auagy italtis io belöle chijnalnij: Ved
az fekete nagy Mák feiet, ötuen negy penz
nyomonit: első vizet harcnek es maguanak.
addig migh chyak mas fel-
nad mezet az leueben, az
nek es maguanak.

S Z A R V A S M A

Nevezetij.

S Z A R V A S

Deiakul: *Papauer cornut*

Nevezetij.

Deiakul: *Papauer cornutum*, Magyarul,
Zarvas Mák, az mezon teröm, hozzu horgas zara-
vai vannak, Sarga az leuele.

Termeszetiij.

Melegijtö es zaražo.

Haznaiij.

Az szarvas Máknek az gyökeret vizben fele
fottig főzd meg, igön io farfabasnak, Mai faionak,
es az kik nem vizelhetnek.

z elhetnek

Ha

F I V E S K Ö N Ő V.

Ha meg töröd az maguat es meh sörben megh
izod, hafat indit.

Ez szaruas hegyös máknak az leuelet es virag
gat olájjal töröd özue, rothat sebököt meg gyogit
ha kenyőd vele: mihelyön meg rontya.

Ha alz leuelet mezzel özue főzöd, az tűzes faa
kadekokat meg oltya.

B E L E N F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul: *Hyoscyamus, Faba suilla, Spol-*
linaris. Magyarul: Belen fñu: Szörös mint egy
babnak az magua, szedörries az viraga.

Termeszetiij.

Igön meg hidegit: gonoz mergös fñu, zinten
bolondda tezi az embört.

Haznaiij.

Borban meg tornij az maguat, az feiere kötnij,
fey faiaft meg allat: belöl soha vele ne ely. mert ara
taz vele.

Az leuelet, viragat, maguat, főzd meg borban,
ha nē alhatol, el alur: de sokaig ne tarts az feiedön.

Ha vizet vezöd az Belendnek, es ruhat martaz az
vizeben, es az dagadot faio zömre, teződ, meg zñs
uia. Ha vis

Ha az fűlben bochatod az ki fachatt leuet, meg
enhíjti faiafat : az leuelet ha az dagadafra rakod,
meg zűjua.

Ha buza liztel az leuelet es viragat őzue töröd
es főzöd es az faio tagra, auagy közuenyös em-
börre kötöd, meg kinnyebit.

Az embörnek ha chyak az labat mosod az fiue-
vel, auagy az labara kötöd annak az ki nem alha-
tik, el aluttya: ha parlodis vele az ebört, al aluttya.

Ha az maguat meg töröd. olaiat vezöd, eczöttel
elegíttöd, az vak zömöt kenyöd vele, el aluttya az
embört: akar tsak porra ted az maguat es eczöttel
habard őzue, azzal kend az vak zömöt: ha vele ke-
nyöd dagadot es faio mellyetis az embörnek, meg
gyogitya.

Az gyökeret főzd meg eczötben, mossad zai-
dat vele, meg gyogit mindön fog faiaft.

Ha ki az Belend maguatul megh bolondulna,
vegy kechke teiet, mezes vizet, tök magot es diot,
eczöket tört őzue, ad meg innija meg gyogyul.

P A P M O N Y A N A K.

Nevezeti.

Deiakul, *Halicacabum*, *Alkakengi*.

Magyarul: Pap Monya.

Gg 2

Terme

F I V E S K Ö N Ő V.

Termeszeti.

Az Pap Monyanak az leuele, hideghűtő es zoro-
rito, kevesse nedvesítő.

Haznáj.

Az Pap monyat ha eszöd gyakran, es az vizet
ha izod gyakran, az vizeletöt meg inditya, az kö-
vet az vesekben es az hoiakban el rontya, mindön
belső betegsegöt meg gögit, ha háromzor egy nap
izod.

Hideg leles ellen io ennij az Pap Monyat,

E B S Z Ö L Ö N E K.

Nevezeti.

Deiakul, *Solanum, Solatrum.* Magyarul, Eb
szőlő, szép szőlő.

Az minemő Eb szőlők mñ nalunk teremnek,
azokkal elhetünk. De az naptam adatrul hozot
Eb szőlöt, vala mely allat meg ezñ, meg hal tüle:
ez zinten olyan zabafu mint az natragulya.

Termeszeti.

Az szép szőlők, hideghűtők es szoritok.

Haznes

Ha vizet vezöd az kerti Eb szőlőnek az viragok
nak, leuelenek es gyömolchyenek pinköfd hauabá,
es keuelet izol henne, belfő killő dagadaft gyogit,
de keuelet igyal benne, mert bolonda tezőn.

Ha kedig valaki effele merges bolondito fñjuet
ezik, erős bort igyek iol reia, hogy okadgya ki,
meg gyogyul : auagy kedig mezes vizet igyek reia,
vgñs meg gyogyul.

Az hağmazt meg gyogitya, ha az feiere es vak
zömere kötöd törue az Eb zölő zöld leuelet : mino
dön killő dagadafat az zömnek, fñlnek, hasnak es
egyeb tagnak meg gyogitya, ha kötözöd vele.

Ha az vizet auagy leuet, fõtskendõvel az az
zonyembõr testeben botfadod, termezet ellen fo
lyo veret meg allattya.

Ha kedig az Tñkmonynak feiereuel az Eb szõ
lõ vizet õzue chñnalod es habarod, io az szõmo
nek dagadafa ellen.

Görõgh feierrel es ezüst taitekiaval elegñts õz
ve az Eb zölőnek vizet auagy leuet, tüzses, izdo es
folyo sebõt io, vele molñj.

B Ū R Ő K N E K.

Neuezerij.

Deiakul: *Cicuta*, Magyarul: Bűrök.

Gg 3

Boloblaro
Tera

F I V E S K Ö N Ő V.

Hideghűtő termetű fölötte igón.

Haznáj.

Az migh zöld az magua, zöd meg, törd meg es farsard ki az leuet, ha szömeidre kenyöd, azoknak folyasit el vezű es meg vilagositya őket: zent Antal tūzet meg oltya. Ha az Bűrköt maguaval őzue, meg töröd es az azzonűjallatoknak chötsit vele meg kenyöd, az teiet meg rekezti bennök.

Ha eczötös olaiban megh főzöd es reia kötöd, haznal az lepnek faiala ellen.

Tauazi kafa viraggal főzd meg az Bűrköt olaiaban es borban, io vele kennű az mely kezet es labat az gutta meg üt. Ezönkeppen ha az agűkaara es hafara kötik Colikanak es vizeletnek chyöpö gese ellen io.

Közüent megh kinnyebit az Bűrök, ha ezűst taitekiaval es oh haial őzue török.

Ved vizet Pinkösd hauaban mind levelenek, szalanak. io leszen innűja, hat penz nyomonit benne, mikor embör törtenet zerint legyet nyelne el, azt ki űzi belöle. Ez viz minden vizeknel leg hie degb, annakokaert ruhat marts bele, es io minden gyulado, izzado dagadasokra es betegsegökre. Mikor kedig az Bűrök meg aggik, akkor ne ely vele, mert ortan merö merögge lezön:

T I S Z A F A N A K.

Nevezetij.

Deiakul: *Taxus*, Magyarul, Tizafa.

Termeszeti.

Hideghűtő mert mergős fa, hasonlo az borostyan fenyőhöz, szinten akkorut nő, az leveleij olyyanok: olaz országban es Narbonaban beönd teröm, Magyar országbanis vagon de igönd ritokan,

Haznáj.

Olaz országban ha az Madarak az boklyoít auagy gyömöltseit meg ezik, megh feketülnek tüle: Embör kedig nem hogy meg enne, de ha tsak az arnijában fekünnékis meg halna. Azert haznos el tavoztatnij.

T I K H V R N A K,

Nevezetij.

Deia

F I V E S K Ö N ű V.

Deiakul : *Alfime*, Magyarul : Tűk hur!

Termezetij.

Nedues es hideghűtő természetű, arnyék zeretü fűu, nagy sűrű apro leuele vagyon.

Haznauj.

Ha az vizet izod borral, auagy az fűuet bore ban auagy czigerben főzöd, igön io zarassagh es azzu korlag ellen.

Az gyermötskeknek io innija adnij az leuet auagy vizet, vele mosnijas io. mikor igön meg heusölnek : korlagot, görtöt es Guttat el üz,

Az fűuet igen io mindön fele seböknek daga desara kötnij: az vizevel es leuevel io mosnija az tűzes seböt, Mainak es szijvnek heuseget meg oltya.

B E K A L E N T S E N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Lens palustris*, Magyarul:

Beka lentse.

Termezetij.

Nedues es hideg természeti vagyon az Beka lentse

lentsenek, also vizben auagy Thoban teröm.

Haznáj.

Io tsak magat az Beka lentset raknő es kennő zent Antal tűzere es közvenyre.

FILBEN EREZTŐ FIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Semper viuū sedum maius, Aizoon, Barba louis*, Magyarul: Filben eretző fű, ha zi zöld, menydörgő fű: az hazokon teröm, köver fű.

Netrefk

Termeszeti.

Igőn hideghűtő es szarazto.

Haznáj.

Az vize io gyűntouany hideg ellen: ha borral őzue elegitőd ezt az vizet, galiztyat ki űz.

Ha arpa peppel az fene sebre, auagy szőmnek dagadafara kenyőd meg gyogitya: sőt egest közvent, mergős fakadast, meg olt.

Ha meg törőd, es az leuet ki fatfarod, aztas ruhat benne, az testnek tűzesseget es dagadasat meg oltya: hagymaz ellenis io.

F I V E S K Ö N ũ V.
V E N V S K Ö L D Ö K E N E K.

Nevezetij.

Deiakul : *Vmbilicus Veneris*, Magyarul : *Venus köldöke* : igön el terült sñju az földön, mint eg kñs földök olyan kerek leueleñ vannak, vgyan bo kroson nõ, küuekõn, reghñ haz helyökõn es kõuer földõn : szederies viraga vagon, az gyökere sok zantalan apro, mint egy földi magyarinak.

Termezetij.

Hideghjtõ természetõ.

Haznauj.

Belfõ sult az vize es gökere porul meg gyogit^{it.} ha reia kötõd. Igön io fene sebõt es tüzes orbanczot vele kötõznñ, mert meg allattya.

Ha az gyökeret megh ezõd az küvet az hoiage ban el rontya.

C H Y A L A N N A K.

Nevezetij.

Deia

Deiakul, *Urtica*, Magyarul : Eghető chyalan.

Termezetij

Az eghető chyalan, mind az nagy, s-mind az
Kisfin szarazto : azert az nyalbul gyült fakadafo-
kat, gelyvakat, belől es kívől az testben el ron-
tja.

Haznauj.

Az chyalant főzd megh borban es gyakorta
igyad, Colicat gyogit : dagat kemeny hafat
megh indit es megh lagjt : az veseket megh tiz-
titya.

Ha kinek ferfiuñ teste megh tankat tsak főzze
ezt borban, ellyen vele es az főt chyalannal kö-
tözze, meg epül.

Ha kedigh az chyalan maguat edős borban
auagy mezes borban meg főzöd auagy Licetario-
mot tsijnalz belöle, edősb es iob mind ezökre az
oruoslagokra.

Ha vizet vezöd es az seböt vele mosod, igön
titztitya. Mezes borban az gyökeret ha megh fő-
zöd es azt izod, hideg hurutot es fuladaft gyogit:
mellyet tiztit, Thorok dagadaft meg eñt : mindön
enyves nyalat ki tiztit, de reguel es esflue meleg-
hön igyad.

F I V E S K Ö N ű V.

Ha az Chyalan leuelet soval ó zue tőröd, az di-
hős eb harapafat meg gogitya, mindön zómóltföt,
varat, rihes kozt, ha vele kenyz, meg gyogit.

Ha az ganeon termöt bidős chyalant az haragos
chyalannak vizuel ó zue tőröd, az all felben költ
sult hirtelen meg gyogitya.

Ha az chyalan vizet orodban bochatod, az or-
rod veret meg inditya,

Az chyalan eghetefi az fa olañ meg gyogitya,
ha kenyöd vele.

R O N T O F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul, *Senecio*, Magyarul: Ronto frju.

Ket fele: Egñk igön szörös, töuiffes, mint egy
gyapiu az szörze: az másik magas nem igön ször-
rös, olyan az leuele mint az fekete irömnek teröm
homokos helyön, kert falok es kü falok mellet, sze-
deries az viraga.

Termezetij

Hideghjto es oxlato természetij vagyona

Haznauj.

Az

Az Ronto fíjvet ha meg főzöd mezes vízben,
avagy szilua leueben, az fartul valo faiafat az gyomornak meg gyogitya.

Az leueleuel ha kötözöd az zömöröm testódnak es all fel ednek mindön dagadasit megh gyogitya.

Ha az inak meg serüdnék es fainak, törd özue tömiennel es kösd reia.

EGER FARKNAK.

Neuexetij.

Deiakul: *Millefolium*, Magyarul, Eger fark. *Rab*

Termezetij.

Nedues es hideg természeti vagyon az eger fark neuó fíjnek: olyan zabafuk az leueleij mint az Eb kapornak, tsak hogy röuidbek, mint az kis tíjk fíjnak szarnatskaia.

Haznaij.

Ha meg töród es az leuet ki fatfarod io innija vernek ki hanyafarul.

Ha az orraban ereztöd valakinek az veret meg allattya.

F I V E S K Ö N ű V.

Ver has beli betegöknek io ezt innija.

Miglen vñ az fñue, töriek meg es seböt io vele kötöznij.

Ha valaki vert vizellik, szarazd meg ezt az fñvet es hat penz nyomonij Bolus Armeniussal harmad napig eh iohra ellyön vele, de teiben ege meg, igön haznal.

Ha akar az leuelet, akar az gyökeret az faio fogad alat tartod, el vezí faidalmat.

Vad szolö viragaval io ezt az fñuet meg főznij es innija okadas ellen.

E Ö K Ö R F A R K N A K

Nevezetij.

Deiakul, *Verbascum*, Magyarul: Eökör fark, Sok fele: feier viragu, sarga viragu, fekete es zedöries viragu: az leuele hasonlo az vörös kapozatahoz.

Termeszetiij.

Szarazto, tiztito es meleg természetö mindönik.

Haznaiij.

Az nagy ökör farknak az sarga leuelönek, ha vörös borban meg főzöd az gyökeret, meg allat

tya

*Virga erectio, lafa, seu impotentia nullis
medicamentis erigi vel extendi potest.*

tya az ferfj es azzonjallat veret: de ha hideg le-
li az ver has faiot vizben főzd meg.

Ha kedig vgyan ezön ökör farknak főzöd virag-
gat gyökeret borban es azt izod, regj hurutot,
zakattakat, tőkösseket, taga le esteket gyogit: az
yeseböl es hoiagbul, köuet es főuent ki üz.

Ha az gyökeret, Rutauale özue főzöd vizben, es
azt izod: igön io az ferögnek es kigyonak ki üz e-
sere.

Ha az vizet az viragauale izod, Thorok faiaft
es nyak Chyap le esest gyogit.

Ha az Erdei ökör fark vizeben egy io kortyot
izol gyakran, igön io hurut es fey faias ellen, meg
az vonito barmotis az ki lelögzetft nem vehet,
meg gyogitya.

Ha amaz szagos ökör farkot megh főzöd es
iszod, auagy Lictariomot chjnalez helöke es azt
eszöd, amaz feie rázokat, az özue vont nyakat meg
gyogitya. Az kiknek labok le esik io azoknak
innja es benne főöztenj.

Ha diznö haial özue főzöd az leuelet, töuet, vi-
ragat, es kenyöt chjnalez benne. io oruossag Gutta
üteft vele kennj.

Ha az ökör farkot vizben meg főzöd, igön io
dagat zömöt vele kötnj. Köz venyös testöt haza-
nal vele kötnj es benne főöztenj, Ezön hazna

F I V E S K Ö N ű V.

az vizenek ha az hevõn erlelõd. Ezon hazna az olajjanakis.

Ha foly az zõmõd, hul az kõnyõd io ennek az vizeuel zõmõdet mosnõ: az orbanczot. tûzes das gadaft meg gyogitya az vize, olaja, viraga: mindõn vizketegõt meg allat az vize, ha az vizeben ruhat martaz es reia kötõd:

Ha figet, almat, gõmõlchõt az leueleben takarz, fokaig meg al es meg nem rothad.

Kõzuenyõsõknek, meg szakattaknak igõn io az leuele fõrdõben: haznal vele kötõznõ az ki menyõült kezet es labat.

Az viraganak vize igõn io az Azxonynepék orczaia kenyefere, sõmõrgõzest, halavanfagot el tõrül orczaiokrul.

Az feier õkõr fark viragaval, zõmõlchõt ha meg dõrgõllez, el veztij.

NAGY KESERŰ LAPVNAK.

Nevezetij.

Deiakul: *Personata, lappa maior, Arcion.*

Magyarul: Nagy lapu, keserű lapu:

Termeszetiij.

Szara

Szarazto emeztõ es zorito,

Haznaij.

Ha az Keserü Lapu gyökereben hat penz nyomonjt borban, az Luts fenyõ strobilussfauaual auag dioiaual, meg izol, ver pökest meg allat.

Ha kedig az leuelebõl leuet fachyarz ki es azt borban meg izod, chyuda keppen mindõn kigyõ es mergõs allat marast meg gyogit.

Ezõn vizet ha mezbē meg izol, viziletõt indit.

Ha oh borban izod négyven napig az leuelebõl ki fatsart leuet, farsabat es korlagotis syogit.

Az zõld leuelet ha meg törõd es az febre kötõ zõd, haznal: ezõn tört leuelet ki menyült es törtõ tagra ha kötõd, haznal.

Ha az nagy Lapunak maguat Lugban fõzõd es Saletromot vecz bele, fargaua es geztinye szñ. nū ve tezi az haiadat.

Ha az leueleit Tem soual, dizno haial, eczõttel õzue törõd, es az sebõt vele kenyõd, meg gyogyul.

Az hideg lelõt takard be az leueleuel, haznal neki.

Az Nagy Lapu gyökeret soual tõrd õzue, mindõn dihõs eb marast meg gyogitya.

F Ö L D F Ū S T I N E K.

F I V E S K Ö N Ő V.

*N*evezetij,

Deiakul: *Fumaria, fumus terræ, Capnos.*

Magyarul: Föld füstj, vörös pñros viraga vagón, hñvelykek vannak az szaran mint az vad borsonak.

*T*ermeszeti.

Meleghitő es szarazto, mert keserű : azért tisztító termetű.

*H*aznáj.

Ha gyakran izod vizet auagy leuet az föld füstinek, igön io franczus var ellen, minekellötte purgatiot vennel hozzad : igyad az föld fusti vizet egy kis töriekkel, takarozz yal be es izzagy meghvtonna, vndok vert ki tisztit, mindön belső dög ellen haznal.

Ha az gőz ffordöben megñs, igyad jelözör az föld fusti vizet, az rut varat ki tisztitya.

Ha az föld fusti leueben auagy vizeben az kis Eb teinek gyökere poraban hat penz nyomonit vecz bele, es azt meleghön izod, vizi korlagot, franczut es Sart ki üz.

Ha az vizeuel szaiadat mosod, rothadaft gyogñt.

Ha az

Ha az föld füstit es az köment együt borban főzöd es gyakran izod, az raztot, vesenek es agyeknak szorulafat ki vizi.

Az föld füstinek az vizeuel ha zömödét mosod, veret es faiafat el vezi.

Ha az föld fusti leuet gummival özue főzöd es az feiedet, zömödét mosod vele, zört neuel, kopazsagot el üz, meg zörösijt.

Ha az föld fusti leuet egy arant az Lapu gyökere vizeuel es eczöttel, mezzel eleghtöd es özue főzöd, mindön fele kozt es varat gyogit.

Z A N O T N A K.

Nevezetij.

Deiakul: *Cytisus*, Magyarul: Zanot, kit az mehek, ketskek es az Lovak igdn zeretnek, három leuele vagyon, sarga viraga.

Termeszeti.

Ennek az leuele es viraga, kevesse meleghtö.

Haznaji.

Az Zanotot ha meg főzöd borban mind viragostul

F I V E S K Ö N Ő V.

gostul, az vizeletöt megh inditya: es az Daikak teiet meg beueti nalok.

Ha kedig az zaraz leuelet meg aztatod vizben, az vtan borban főzöd es izod, teiet hoz, köuet ront: igön hizik tüle mindön allat, az mehek igön zeretik.

Ha az leuelet es maguat meg töröd, mindön das gadaft meg ront, ha reia kötöd.

A N G E L I C A N A K

Nevezetij.

Deiakul, *Angelica*, Magyarul: Angyal fűju. Ket fele: nagob es kisseb: egy senghnjre nõ, az leuelei hozzu zabasuk es az környekök rouatos, ferier az viraga, az maguaij olyan tömöttek tsak hog gyengek, mint az lenise.

Termezetij.

Meleghjts es zarazto természetij vagyon az Angelicauak.

Haznaij.

Döghös időben ha eszöd gyakran az gyökeret, auagy rula izol, igön haznal: nyalas rut neduelle-
gökets

Angyal vagyon ti keretek

Minel vagyon

göket el emezt: hurutosoknak igön haznal: ezön italtul meg gyogulnak belső beleid fehéj es az tőrot verel ofzol, az gyomor is meg vastagul.

Ha az gyökeret porra teződ, zűjednek igön haznal Törd őzue Rutauai, dihős mergős allat harapalara io kötnij, hozzádis vehetöd, elheczele.

Ha kin mirigy vagon, vegy elő három penz nyomonij az Angelica gyökereben es azt az ű magga vizében, hat penz nyomonij aranyas törökben ad meg innija, de meg veritőzzek vtonna, meg gyogyul.

Ha az Angelica gyökeret ragod es fogadnak oduaban rakod, faldalmat el vezön. Jelheltödetis io illatua tezij. Sok fele orvosságok közöt vagon hazna az Angelicanak.

CHILLAG FIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul: *Aster atticus, Asterion.*

Magyarul, Chjllag fiju.

Termeszeti.

Hideghjto, emezto es szarazto: olyan az viraga mint az chjllagh.

Haznáj.

Az viragat ha vízben meg adod innŕa az gyer-
möknek, auagy vizet vezöd es azt adod innŕa,
Korlagos gyermeköt es Thorok gŕköt gyogit:
az kit az kigyó megh harap igön io innŕa es az
harapast azzal kötŕj.

Az gyomor heuseget meg enhyti: szömnek da-
gadafat az viragya, fŕue es vize meg gyogitya.

Dagadot agyekot, all felet io vele kötözŕj es
az vizeuel molŕj.

V I O L A N A K .

Nevezetij.

Viola purpurea, Kek viola.

Viola candida, Feier viola.

Termeszetiij.

Hideghŕtö természeti vagyon az violanak.

Haznáj.

Az leueleiuel io kennŕ az hasat, mert az heuitö-
zö gyomornak haznal.

Ha az vizevel zömeŕdet mosod, dagadafokat es
faldalmokat el vezi.

H A R O M Z I N Ő V I O L I A N A K .

Nevezetij,

Deiakul, *Trinitatis herba, lacea, viola ar-
borefcens.* Magyarul : Zent haromsfagh violáia.

Termezetij.

Hideghűtő es neduesűtő.

Haznáj.

Ha vizet veződ es azt izod, hafadat meg lagia-
tya, meg hivőfsiti, izdo faldalmokat gyogit : fart
ki hoz.

Ha olaiat veződ, fei fajast is lezön vele kennij,
almat hoz es el alut.

B O R R A G O N A K .

Nevezeti.

Borraőo, kerti őkor nyeluő fűju, szagos mint az
dinnye, kek viraga vagon, iznak rula.

Termezetij.

Nedues es meleg termezetű.

Haznáj,

Ha

F I V E S K Ö N V.

Ha spinatczal együt főzöd es pare modra es zöd, auagy ha az viragarul izol, igön io zomoru keferitö ver ellen.

Ha három leuelet, viragat az poharban vetöd, az bort le izod rula, az vtan meg ezöd, harmad napj hideg lelest gyogit.

Ha negy viragat es leuet ezöd es izod, negyed napi hidegöt gyogit.

Ha az vizet nad mezzel eleghtöd es vgy izod, mindön fele hideglelest gyogit. Ha gyakran izol az viragarul, az szíjvöl rut vert ki tiztit es megh öruendöz tet.

Ha meh Sárben meg főzöd, rekedöt torokot meg nít: az szarait főzöd es ezöd, auagy nyersen elz vele, az Maiat tiztitya es gyogitya.

Ha megh eghetöd es az maguat mezes vízzel özue habarod, igön io Thoroknak es nyaknak dagadasat gyogitya, ha gyakran mosod vele.

Sirupot auagy italt imig kely chjnalnij az Borragobul.

Nyolcz fontot fachyary ki az leueben, tizta mezet negy funtot, főzd özue ezöket, ez vtan vegy vij Borrago viragat egy funtot, törd meg az viragot, főzd özue io vizben es zürd meg, igön io veie elnij, rezketes, ijedes, görts, zomorkodas es dihösködes ellen,

ATRACZELNAK.

Nervezetij.

Deiakul: *Lingua canis, Cynoglossum.*

Magyarul: Eb nyelv, atraczel: hasonló az hegyös levelű vti fűhöz, csak hogy szörös az levele.

Termeszeti.

Szaxato es hideghűtő természetű az Atraczel.

Haznáj.

Ha az gyökeret az Eb nyelvű fűvek avag atraczelnak borban megh főzöd es tegevel melegön izod, hasat indit, ver hast allat /magnak zömeröm testből való ki folyasat meg allattya, vizelet chyo pögeletis meg allattya.

Igön io ebből pillulat vagy golyobiskat chñe nálnj es adnj nathas embörnek az natha ellen.

Ha tüzes hamuban az atraczelnak az gyökeret meg sütöd, előzőr teztaban takaruan az atraczel gyökeret, az belső sulyokat ha ezöd meg gyogitya, io külső sulyrais körnj.

Az atraczel vize igön io franczu ellen es egyeb vndok var ellé, ha gyakran mosod es kötözöd vele.

Kk

Ha

FIVES KÖNÜV.

Ha kedig az Attraczel gyökeret, vizet es leuelet, Rosas mezzel özue főzöd, az vtan Terpentinat öntez bele, igön io kenyet lezön benne az franczu ellen, es egyeb rut vndok varak ellen.

Ha dizno haial az töuet özue töröd es oluaztod, dihös eb marafat meg gyogitya, ha gyakorta reia kötöd, kiuonnya az merget.

Roka mellyedes zerint el hamlot es hullot haiaikat, embörnek zakalat, es zört meg orvosol, nem hadgya kopazza lenni az feiedet es testödöt.

BORIV ORRV FIV.

NEK.

Mevezetij.

Deiakul: *Antirrhinum, Bucranion, Cynocephalca.* Magyarul, Boryu orru fñu, Eb feiö fñu, orros feiö fiu, mint egy Ebnek auagy Boriuak az feie, olyan feiek vannak az leuelei közőt, hasonlo az szara es leuele az Tñk zömhöz es az feier viola hoz, az viraga z edöries, az magna az leu. le közőt, mint egy Boriuak az orra.

Termeszeti.

Hideghñtö es szarazto természetü.

Haza

Haznáj.

Belől az testön ne ely vele, mert mergös: de ha az Liliüm olañjal özuc elegñtöd, es azzal keenyöd testödöt es orczadat, fenesse tezi: io uele kennij megh sömörödöt auagy sömörgözöt orczat.

Valaki ezt az fñuet, kezere auagy nyakara kööñ es nala hordozza, belső merög nem arthat annak az Embörnek,

SZERETETRE HAITO

FIVNEI

Nevezetij.

Deiakul, *Amatoria, Galanance.*

Magyarul: Szeretetre haito fñju, Erölsitö fñju: hasonlo az variu labu fñjuhöz, az leuele el terül az földön, vgyan chyöpögetöt mint ha apró likak volnanak raita, hozzu zabalu leuele vgyon, az gyökereis hozzu, mint az vad Borsonak olyan magua vgyon: az viraga olyan mint az Lauendulaie: mikor meg iszarad az földre le haiol az leuele es meg görbül, auagy horgad.

Termeszeti.

Kk 2

Hevi

FIVES K&Nü.V.

Hevitő es göriztő.

Haznáj.

Semmi hazna nints: ha nem az varaslok az vñ hazafokat ezzel az fñuel az agyban be takariak es azt tartyak hogy egy mas zeretők leznek.

Kü FALI RUTANAK.

Nevezetij.

Deiakul, *Adiantum*, Magyarul: Küfali Rوتا, apro lezeteskeñ vannak mint az Colander magnak.

Kermeszetiij.

Szarazto es zorito természeti vagyon.

Haznáj.

Főzd meg ezt az fñuet. io innija azoknak kik lehelletőt nem vehetnek: vizeletőt indit, küuet ront hafat meg allat, kigyó harapást gyogit.

Has tolyas ellen io borban meg innija. Azert hñuiak küfali Rutanak mert küfalok mellet zotot termeni.

ARAs

ARANYAS PAPRAGYNAK.

Nevezetij.

Deiakul, *Trichomanes*, Magyarul: Aranyas papragy, mert hasonlo az papragyhoz; kü sziklas hegyekön zokot termenij.

Termeszetiij.

Szarazto es zorito természetü az Aranyas papragy.

Hajznaij.

Ha meg főzöd es izod, az vet meg tizititya, io illatu lehelletöd ad; az gyomro meg tizititya, kü vet ront es vert allat.

Ha Lugban vetöd es feiedet vele mosod, haia dat meg erőfsiti hogy le ne hulljon.

ÜRES ZABNAK.

Nevezetij.

Deiakul, *Segilops, festuca*, Magyarul, üres Zab, mert olyan mint az Zab, de üres, az gabona közöt teröm.

FIVES KÖNÜV.

Termezetij

Melegbíjtó es hevítő természeti vagyón.

Haznáj.

Ezt az fűvet ted porra es elegíts özue Litzel, io velle kenni minden kemenydagadafokat.

LEN LEVFLŐ FIVNEK.

Nevezetij.

Deiakul: *Linaria, osyris, herba urinalis.*

Magyarul: Lenlevelő fű: hasonló az kő: Ebtei fűhöz, csak hogy nints tei benne.

Termeszetij.

Melegbíjtó es nedves természetű.

Haznáj.

Az vad Lennek vizeben, ha hat pénz nyomosnijt adcz inni az földi bozza hejaban, az vizeletöt megh inditya: igön haznos az vízi kőfagósoknak.

Ezön ital az Embör hasat megh inditya az Colicaban.

Ha

Ha borban főződ az vad lent es azt izod gyar
Kran, fargafagot gyogit, Maiat tiztit.

Igön io, havñ korfagot ki tiztitanñ ezzel: Gely
vatis gyogit: nathat, orra chyöpögefet gyogitya,
ha izza az fñuet es az leuelet borban főue.

Az vad Lennek vizeuel igön io zömnek daga
dasat es vöröfleget mosnñ: Rothat seböt főmör
gözelet, az himlöt, az rut fakadaft el üzñ, ha mo
fod az vizeuel.

Igen io künek es fővennek el rontafara, daga
dasft io vele parlanñ. Molytul meg örzi az ruhat
az viraga.

P I R I T O N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Smilax*, Magyarul: Pñrito olyanok
az leueleñ mint egy folyo borostyannak, vekonyok
az szalai, az földben el nyulnak mezze az gyöke
reñ, nagy magassan föl foly az fakra, kertökre es
tüskekre, szalaban bevön teröm.

Termezetij.

Meleghtëo természeti vagyon,

Hazna

FIVES KÖNÜV.

Haznáj.

Ha az gyökeret ki asod az földből es meg tizogatos, io rula innija, kiualtkeppen dögleletős időben. De mikor ki asod, meg ne mosd vizzel, mert az viz el vezij ereiet, hanem tsak meg tizogasd, auagy ruhaual törgöld meg, sok fele kenyetök es oruossagok között vagyon ez gyökernek hazna. De belső keppen földötte igön epiti az Embört.

K O M L O N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Lupulus*, *humulus*, *volubilis magna*, *Salictaria*. Magyarul: Komlo: az leueleñ olyanok mint az földi töknek, tsak hogy vastagbak, föl foly az fakra es kertfalokra, az viragat be aztattyak es Sört chñnalnak belöle.

Termezetij

Meleghtős es zarazto természetü az Komlo.

Haznáj.

Ha ki fachyarod az Komlo leuet, io az fñlben chyö.

N e v e z e t i j .

Elleborus albus, Veratrum album.

Az feier hunyornak az leuele sollyan mint az vtñ
fñunek : az viraga sarga mint egy ökr farknak,
apro maguáj vannak , hegyes es hidegh helyön
teröm.

T e r m e s z e t i j .

Meleghtő es zarazto.

Melegetes

Hagnaij.

Hagnaij

Ha egy eiel nappal mezes vizben aztatod az feier
hunyort. es egy fel arany nyomonit adcz benne
ne innja az kemeny természetű embörnek , io bo-
londozas, hidegleles es azzu korszag ellen : de elő-
zőr eczötben aztasd meg.

Igön io az hunyorokkal, Egereket pogatsaban
es legyeket teiben ölnj : az tetveketis meg ölj ha
haiban chñnalod es meg kenyöd vele.

Ha maioranaval egyben chñnalod es azorrod-
ban teződ , földte igön tiztitya az feiet.

Ha kedig megh főződ eczötben, es az fogadat
mosod vele, igön io. Mindön reghñ rothat seböt
es varat io ezzel mosnñ es az porauat himtenñ.

Ha lugban meg főződ az hunyort, tetuet es söre-

F I V E S K & N ű V.

ket meg űl. Ha kenyűt chűnalz az hunyorbűl,
ezűn hazna. Ha mezzel es teztual űzue chűna-
lod, Eghereket es patkanokat meg űl,

Teűben ha chűnalod, legyeket meg űl. De az
zert erűsb az fekete hunyor ezűkre.

FEKETE HVNYORNAK.

*Neuezetij. Srealske Ducta
kozemy*

Deiakul, *Elleborus niger, Veratrum nigrű.*
Magyarul: Fekete hunyor.

Termeszetiij.

Meleghtű es zrazto mint az feier hunyor.

Haznaiij.

Ha borban meg fűzűd auagy meg aztatűd es
hat penz nyoműjt hozzad vez benne, megh
tiztit.

Ha nalod hordozod, az merűgh nem art.

Ha valaki kedig az hunyort megh enne es meg
vezne tűle, egek ketske teiet reia melegűn, es mindű
gyarast meg gyógyul.

Ha az fekete hunyor poraban egy arany nyo-
monűjt izol, igűn io Korsagosoknak, Gutta itűt-
teknck

teknek, has faioknak, hideg lelőknek, bolondozoknak es el amelkodoknak.

Ha spongiaban auagy ruhaban az azzonjallat testben teződ az hunyort, eczőtben megh főződ auagy aztatod, mindön fele vndok leues koszos varat meg gyogit.

T E T ű F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul: *Staphis agria, Pedicularis, pituitaria.* Magyarul: Tetű sñu, natha ki vonyo sñu, hasonlo az leuele az vad zölöhöz, nek viraga vagon mint az violanak, teröm nyekban.

Termezetij.

Meleghtő es zarakto.

Haznaitj.

Ha tizön öt magot meg ölz az tetű ölő sñubén, es mezes vizben meg izod: Sart Ki hanyat veled.

Ha meg töröd az maguat es olaiban meg főződ, az tetvet az Embörben es barombannis el vezti: nyalas leues koztis meg gyogit.

Az ki az gyökeret es maguat eczőtben meg főzi, fogh faiaft gyogit ha mossa vele, de hogy in

F I V E S K Ö N ű V.

Kab zaiaban vehesse' egy kñs mezet velsõn kõi-
ben. Minden kozt es rihet meg gyogit.

Ha teztaban chñnalod az maguat, gyõkeret es
meg sũtod; egheret es patkát meg õl, ha neki vetõd.

S A F F R A N Y Z I N ű V I. R A G N A K.

Nevezetij.

Deiakul, *Narcissus*, Magyarul: Vad Saffrany,
Szent Mihaly hauaban viragzik [az] retékõn, ol-
yan az viraga, mint az Saffrany: az gyõkere
gõmbõlyû,

Termezetij.

Meleghõtõ es zarakto.

Hajnaij.

Az gyõkeret ha meg fõzõd meg inditya hasa-
dat kõiuenyellen io: Vegy kõiemeny vizet, fõzd
õzue mezzel, temperald õ ue ket lat kõiemeny maga-
gal es *Narcissus* maggal, tegy nad mezet kõiiben,
vala menõt akarz, ezt enniõ igõn haznal kõiueny
ellen.

Az *Narcissus* maguat io enniõ az hazaffag beli
zaparitafra.

Ha pora

ad mezzel ha meg főzöd
raiasat es farsabat meg gogit.
t Lugban meg főzöd es feidet
eket es forkeket kiuezt.

A R F I V N E K.

Nevezetij.

Deiakul: *Ricinus, Cataputia.* Magyarul: Sar
fñju, Chyuda fa.
Valahol ez az fñju vagon, az yakandak: ott nem
lakik.

Termezetij.

Meleghtő es zarazto.

Haznauj.

Ha harmiczat meg törz zőmében es meg izod
borban, sart, enyves nyalat, taknyot ki vizön az
gyomorbul: mind folyól s-mind alol tisztitya az
gyomrot.

Ha az maguabul olait chñnalz, vgyam mint
az Dñjbul, meg azald es meg töried, igön melege
hitő olai lezön: sargafagot meg gyojit ha kenyőc

vele: Sömört, g.
el ront.

Ha az maguat es leuelet öz
dast es sömört keny hetöd vele.

Ha az zöld leuelet auagy vizet,
eczöttel özue elegjtöd, az mellynekes
gadafat meg gyogitya,

NAGYOBBIK TEIES FIV. N E K.

Nevezeti.

Deiakul, *Latyris*, Magyarul: Nagy eb teij,
nagyobbik eb teij. Mas neue, *Esula maior*.

Tejmezeij.

Meleghtők es igön szaraztok az teies fjuiek.

Haznauj,

Ha az Cyprushoz hasonlo kissebbik teies fju
gyökerenek az kilső hej teiben auagy eczötber.
meg aztatod meg zarazt es por a töröd, az v
tan horban auagy mezes vben auagy tlak zrl
ua leueben, három penz nyomont izol meg: re
ia felelők hogy az fact, nyalat ki hanyattya, vizü

Koro

Haznaij

Az magvait es leueleit ha borban megh főzöd, vizeletöt indit : azzonyembörnek meg allot termetit meg inditya es küvet ront : Sargasagot es fei faiaft gyogit.

Igön io Söprönek. Ha föl figgeztöd az hazaban, az egereket ki üzñ.

THOROK FIVNEK.

LI

Neve

TEIER MANIORDAK

Ha az gyöker . . . junek megh zarázton es
porra töröd, meg izod edös Borban, kinnyebiti
az szíjlest.

Ha hat penz nyon onjt izol benne, mindön be
rekett vert, havj koragot es köuet, ki indit es ki
hoz.

Ha porra tezd az leuelet es gyökeret, mindön
leues varat es kelest meg zaráztes az fíjue az Az-
zonyembörle szallott Matraiat föl vízi ha reia
kötöd.

FEIER HVNYORNAK;

Neves
FEIER HVNIORNAK

Fasat Deus omnia

Magyarul, Hollo lab, chjllag trj...

Termezetij.

Szorito természetü az gyökere: Az viraga es lea
uele lagjto. Hasonlo az Leuendulahoz.

Haznauj.

Ha parey modra eszöd, igen io Colikas es has
fajo embörnek. Igen io az gyökeretis Salataiul
auagy pare iul ennj.

KAKICHNAK ES DIZNO
KEKNEK.

Nevezetij.

Deiakul, *Sonchus asper*, Magyarul, Kakjch.

De ket fele. Az eggjk nagy gyenghe, simanem
töuisses az leuele, viraga hasonlo az Ronto
fjühöz. ennek teies az leuele, erös az zara;
kakjch neue. Az masik kemeny, töuisses
az lea

Veu vizeet auagy fachard ki az leuet mind az ket felenek, ha izod, az belnek fajafat, az tekerő chömört, mikor ragya az belödet, belöl meg gyogitya.

Az gyermek tartok ka elnek az vízuel, auagy salataiul ezik, teieket zaparitya.

Mikor az ferfiaknak auagy az z onñallatoknak az agyekok meg dagad es meg heudl, haparlod vele, auagy az vízben ruhat martaz es reia teződ, igen io.

Ha borban főződ meg es gákorta izod, az gyomorfaiaft meg allattya.

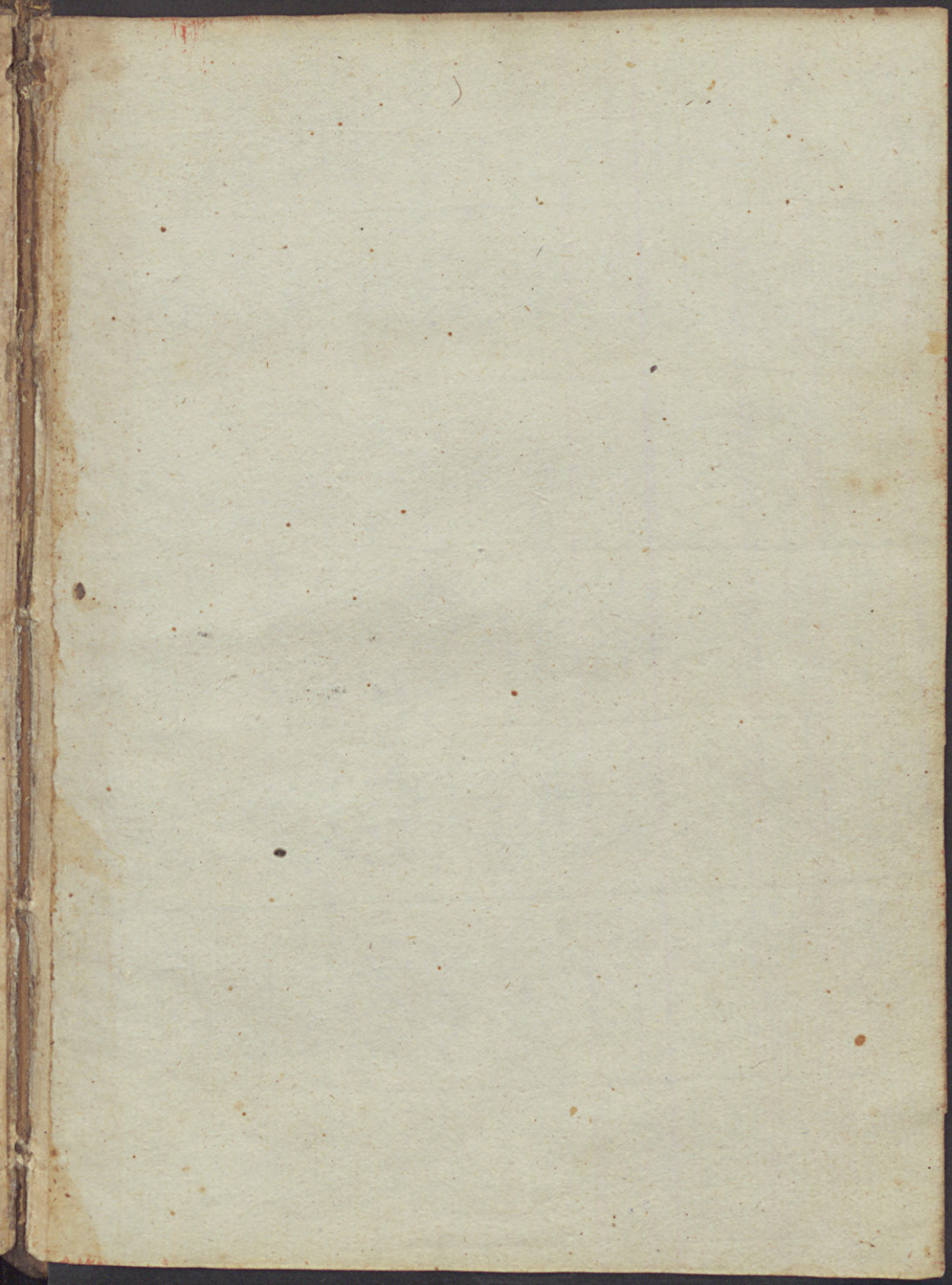
Ha porra teződ az Dizno keket, az hideg leölöknek vízben ad innñok. Ha kedig vala kinek hasa meg allot, borban ad innña. Az leuelenek az ki fachart leuet ad meg innña azoknak kik leögzetöt nem vehetnek, es kik igyenöffen nem iarhatnak.

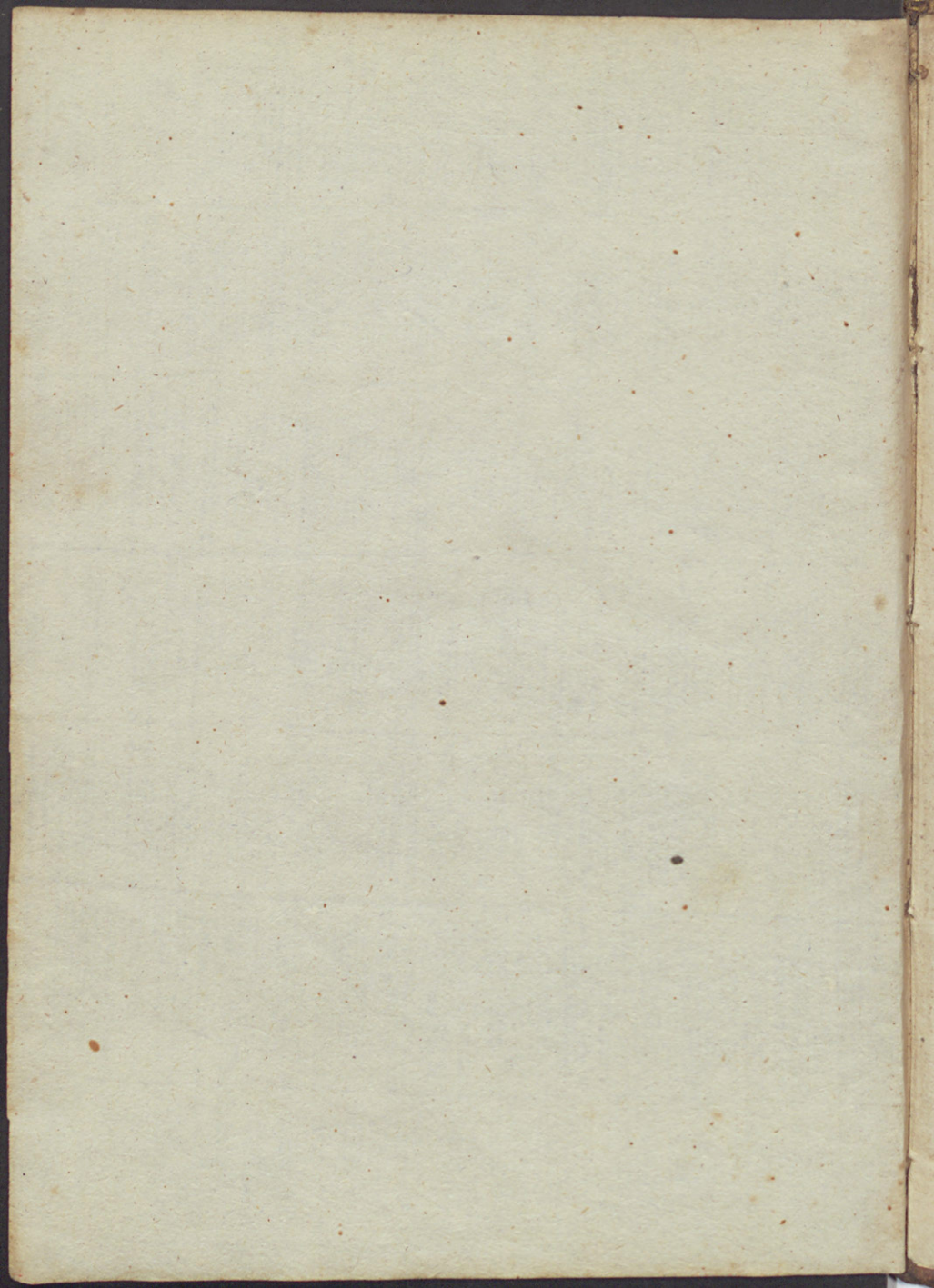
Is meg ha feier borban meg főződ az Diznoket

Ret

DR. TODOROSZKUGYULA
ES NEJE HORVATH ARANKA
KÖNYVTÁRA
Lell. 4055-1961

700278

700278

700278